Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

Katedra právních dějin

DIPLOMOVÁ PRÁCE

POROVNÁNÍ PRINCIPŮ A INSTITUTŮ KANONICKÉHO A ČESKÉHO TRESTNÍHO PRÁVA PROCESNÍHO

Diplomant: Kateřina Böhmová

Vedoucí diplomové práce: prof. JUDr. Antonín Hrdina, DrSc.

Plzeň 2014

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů.

Plzeň 2013 Kateřina Böhmová…….

Poděkování :

Děkuji prof. JUDr. Antonínu Hrdinovi, DrSc. za odbornou pomoc, poskytnutý čas, ochotu a cenné rady poskytnuté při vedení mé diplomové práce.

1. ÚVOD…….…...8

2. VYMEZENÍ POJMŮ KANONICKÉHO PRÁVA A TRESTNÍHO PRÁVA PROCESNÍHO……10

2.1. Kanonické právo……..... 10

2.2. České trestní právo procesní……. 11

3. VZÁJEMNÝ VZTAH ČESKÉHO PRÁVNÍHO ŘÁDU A KANONICKÉHO PRÁVA…….. 11

4. PLATNÁ ÚPRAVA…….. 13

4.1. CODEX IURIS CANONICI 1983 (CIC)…… 13

4.1.1. Vývoj…… 13

4.1.2. Vnitřní členění a systematika…… 14

4.2. Zákon č. 141/961 Sb. o trestním řízení soudním (Trestní řád)…….. 17

5. ZÁKLADNÍ PRINCIPY…….. 18

5.1. Zásada stíhání jen ze zákonných důvodů…… 19

5.1.1. Zásada stíhání jen ze zákonných důvodů dle zákona č. 141/1961 Sb. ……..... 19

5.1.2. Zásada stíhání jen ze zákonných důvodů dle CIC 1983…..... 19

5.1.3. Zásada stíhání jen ze zákonných důvodů – základní shody a rozdíly…… 20

5.2. Zásada presumpce neviny…….. 20

5.2.1. Zásada presumpce neviny dle zák. č. 141/1961 Sb…….. 20

5.2.2. Zásada presumpce neviny dle CIC 1983…….. 22

5.2.3. Zásada presumpce neviny – základní shody a rozdíly…….. 22

5.3. Zásada legality…… 23

5.3.1. Zásada legality dle zák. č. 141/1961 Sb…… 23

5.3.2. Zásada legality dle CIC 1983…… 24

5.3.3. Zásada legality – základní shody a rozdíly…… 25

5.4. Zásada oficiality……. 25

5.4.1. Zásada oficiality dle zák. č. 141/1961 Sb…….. 25

5.4.2. Zásada oficiality dle CIC 1983…….. 26

5.4.3. Zásada oficiality – základní shody a rozdíly……. 28

5.5. Zásada rychlého procesu……28

5.5.1. Zásada rychlého procesu dle zák. č. 141/1961 Sb……..28

5.5.2. Zásada rychlého procesu dle CIC 1983...……...29

5.5.3. Zásada rychlého procesu – základní shody a rozdíly…….30

5.6. Zásada přiměřenosti……...30

5.6.1. Zásada přiměřenosti dle zák. č. 141/1961 Sb…….30

5.6.2. Zásada přiměřenosti dle CIC 1983...……..30

5.6.3. Zásada přiměřenosti – základní shody a rozdíly……31

5.7. Zásada zjištění skutkového stavu věci…….. 32

5.7.1. Zásada zjištění skutkového stavu věci dle zák. 141/1961 Sb…….32

5.7.2. Zásada zjištění skutkového stavu věci dle CIC 1983….……32

5.7.3. Zásada zjištění skutkového stavu – základní shody a rozdíly……33

5.8. Zásada vyhledací…….34

5.8.1. Zásada vyhledací dle zák. č. 141/1961 Sb……..34

5.8.2. Zásada vyhledací dle CIC dle 1983……34

5.8.3. Zásada vyhledací – základní shody a rozdíly……..…35

5.9. Zásada volného hodnocení důkazů……36

5.9.1. Zásada volného hodnocení důkazů dle zák. č. 141/1961 Sb……..36

5.9.2. Zásada volného hodnocení důkazů dle CIC 1983...……...36

5.9.3. Zásada volného hodnocení důkazů – základní shody a rozdíly…..37

5.10. Zásada spolupráce se zájmovými sdruženími……37

5.10.1. Zásada spolupráce se zájmovými sdruženími dle zák. č. 141/1961 Sb……..….37

5.10.2. Zásada spolupráce se zájmovými sdruženími dle CIC……..38

5.11. Zásada obžalovací…….38

5.11.1. Zásada obžalovací dle zák. č. 141/1961 Sb……38

5.11.2. Zásada obžalovací dle CIC 1983…...…….39

5.11.3. Zásada obžalovací – základní shody a rozdíly……...……39

5.12. Zásada rozhodování ve věci senátem……..…40

5.12.1. Zásada rozhodování ve věci senátem dle zák. č. 141/1961 Sb…..40

5.12.2. Zásada rozhodování ve věci senátem dle CIC 1983……...41

5.12.3. Zásada rozhodování ve věci senátem – základní shody a rozdíly..42

5.13. Zásada veřejnosti……..43

5.13.1. Zásada veřejnosti dle zák. č. 141/1961 Sb……..43

5.13.2. Zásada veřejnosti dle CIC 1983...……...43

5.13.3. Zásada veřejnosti – základní shody a rozdíly…….44

5.14. Zásada ústnosti…….44

5.14.1. Zásada ústnosti dle zák. č. 141/1961 Sb……..…44

5.14.2. Zásada ústnosti dle CIC 1983...……..45

5.14.3. Zásada ústnosti – základní shody a rozdíly……..…..46

5.15. Zásada bezprostřednosti……...…46

5.15.1. Zásada bezprostřednosti dle zák. č. 141/1961 Sb……...…46

5.15.2. Zásada bezprostřednosti dle CIC 1983…...……47

5.15.3. Zásada bezprostřednosti – základní shody a rozdíly……..48

5.16. Zásada práva na obhajobu……..…48

5.16.1. Zásada práva na obhajobu dle zák. č. 141/1961 Sb……48

5.16.2. Zásada práva na obhajobu dle CIC 1983...…….49

5.16.3. Zásada práva na obhajobu – základní shody a rozdíly……...50

5.17. Zásada užít mateřského jazyka……...51

5.17.1. Zásada užít mateřského jazyka dle zák. č. 141/1961 Sb……51

5.17.2. Zásada užít mateřského jazyka dle CIC 1983…...……..…51

5.17.3. Zásada užít mateřského jazyka – základní shody a rozdíly……52

5.18. Zásada zajištění práv poškozeného…….53

5.18.1. Zásada zajištění práv poškozeného dle zák. č. 141/1961 Sb…..…53

5.18.2. Zásada zajištění práv poškozeného dle CIC……...…54

5.18.3. Zásada zajištění práv poškozeného – základní shody a rozdíly….54

5.19. Zásada přezkoumaní meritorního řízení……54

5.19.1. Zásada přezkoumání meritorního řízení dle zák. č. 141/1961 Sb..54

5.19.2. Zásada přezkoumání meritorního řízení dle CIC 1983..……56

5.19.3. Zásada přezkoumání meritorního řízení – základní shody a rozdíly……...57

6. ZÁVĚR……58

7. RESUME…….60

8. POUŽITÁ LITERATURA……61

8.1. Prameny……..61

8.2. Literatura……61

8.3. RESUME……..……...61

1. Úvod

Má diplomová práce vypracovávaná na téma Porovnání principů a institutů kanonického a českého trestního práva procesního se zabývá především porovnáním procesních principů a institutů kanonického práva, jakožto práva upravujícího práva a povinnosti členů a orgánů katolické církve, s principy českého trestního práva procesního, jakožto práva upravujícího postup orgánů činných v českém trestním řízení. Jde tedy především o komparaci těchto dvou odlišných právních systémů, tedy o porovnání jejich shod a rozdílů.

Účelem této práce je podrobné seznámení se s kánony Kodexu kanonického práva (Codex iuris canonici - CIC) z roku 1983, tedy se souborem vnitřních předpisů římskokatolické církve, vydaného poprvé v roce 1917 papežem Benediktem XV. a přepracovaným v roce 1983. A to především seznámení se s kánony KNIHY VII. zmíněného kodexu, která upravuje soudní a mimosoudní řízení. Tento přepracovaný Kodex byl vyhlášen Janem Pavlem II. 25. ledna 1983, skládá se ze sedmi knih, obsahuje 1752 kánonů a je platný dodnes.

Dále je samozřejmě zapotřebí seznámit se a prostudovat zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), jakožto souborem právních norem upravujících postup orgánů činných v trestním řízení při zjišťování trestných činů a jejich pachatelů, tedy upravující vzájemná práva a povinnosti procesních stran trestního řízení. Zákon č. 141/1961 Sb. Je rozdělen do pěti částí (Společné ustanovení, Přípravné řízení, Řízení před soudem, Některé úkony související s trestním řízením a Přechodná a závěrečná ustanovení), dvaceti-pěti hlav a obsahuje 471 paragrafů. V mé práci mě bude především zajímat část první – společné ustanovení, konkrétně HLAVA I, která upravuje právě principy a instituty českého trestního práva procesního.

V první části jsem se tedy věnovala vymezení pojmů kanonického práva a trestního práva procesního, abych vymezila tyto dva pojmy, a to o jaké dva právní systémy se jedná. Ve druhé části jsem se v této práci zaobírala vzájemným vztahem kanonického práva a českého právního pořádku, jelikož je nutné vědět, jak tyto dva odlišné systémy spolu kooperují a navenek fungují. Dále jsem se věnovala platné právní úpravě, tedy stěžejními prameny trestních řízení, Kodexu kanonického práva, který upravuje trestní řízení kanonické a Trestnímu řádu,

který upravuje české trestní právo procesní a jejich vnitřní systematikou. Pak už byla pozornost věnována principům trestních řízení, která jsou za sebou řazena tak, jak jsou řazena Trestním řádem v §2. Vždy jsem nejprve vymezila princip tak jak je upraven trestním řádem, následně jsem se věnovala principu podle Kodexu kanonického práva a na závěr jsem u každého principu zhodnotila jestli je princip v obou zákonech vymezen shodně nebo rozdílně, a jaké tyto rozdíly jsou.

2. Vymezení pojmů kanonického práva a trestního práva procesního

Kanonické právo (ius canonicum) je právo katolické církve. Je normativním systémem upravujícím vzájemné vztahy, instituce a činnosti uvnitř katolické církve (v objektivním smyslu) a zároveň je souhrnem práv a povinností fyzických a právnických osob vyplívající pro ně z objektivního kanonického práva (v subjektivním smyslu). Církev, označována jako „societas perfekta“ (formálně dokonalá společnost) je společností a podle staré římské zásady přirozeného práva platí, že „kde je společnost, tam je i právo“ (Ubi societas, ibi ius), a tak si církev od počátku své existence vytvářela svůj vlastní právní řád. Z počátku, v prvních staletích, byly církevní vztahy upraveny především právními obyčeji. K většímu nárůstu tvorby církevně – právních předpisů došlo po vydání Tolerančního ediktu milánského z roku 313[1], po jehož vydání se začal používat a ujal se pojem „kánon“. Slovo kánon (canon) přešlo do latiny z řečtiny, kde znamenalo původně tesařskou šňůru používanou při stavbě budovy, později pravidlo, vzor a tedy normu.[2] Odtud tedy výraz kanonické právo pochází. Dnes je kánon základním stavebním prvkem pramenů práva katolické církve.

Současné kanonické právo je upraveno Kodexem kanonického práva z roku 1983 (CIC).

Kanonické trestní řízení *(prosessus poenalis)* je upraveno v Kodexu kanonického práva v kánonech 1717 – 1731. Předmětem trestního řízení jsou zločiny, pokud jde o uložení nebo úřední prohlášení trestu.[3]Vlastním a výlučným právem církev rozhoduje o porušení církevních zákonů a o každém hříšném jednání, pokud se týká určení zavinění a uložení církevních trestů.[4]

2.1. Kanonické právo

[1]Dokument vydaný roku 313, jež označuje dohodu mezi římskými císaři Konstantinem I., císařem západu, a Luciniem, císařem Východu, a která zajišťovala, že všichni svobodní obyvatelé říše mají svobodou volbu vyznání.
[2] TRETERA Jiří Rajmund:Konfesní právo a církevní právo, nakl. Jan Krigl, 1997, str.26
[3] CIC 1983, kánon 1400, § 1 odst. 2
[4] CIC 1983, kánon 1401, odst. 2

V roli žalobce v trestním řízení vystupuje církev, které je Kodexem kanonického práva v kánonu 1311 přiznáno právo trestat věřící, kteří spáchali zločin, dopustili se tak v úmyslu či nedbalosti vnějšího porušení zákona nebo příkazu a bude jim za to uložen trest. V trestním řízení vystupují tito věřící jako žalovaní. V kanonickém trestním řízení se stejně jako v českém trestním řízení uplatňuje zásada ***ultima ratio***, která znamená, že uložení trestu má být použito až jako nejzazší prostředek a to tam, kde je nutno obnovení církevního pořádku nebo náprava pachatele, výrazně se tedy uplatňuje zásada kanonické umírněnosti (*aequitas canonica*).

2.2. České trestní právo procesní

Trestní právo procesní je upraveno zákonem č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním. Trestní právo procesní je soubor právních norem upravující postup orgánů činných v trestním řízení při zjišťování trestných činů, při rozhodování o nich a při výkonu rozhodnutí. Trestní právo procesní upravuje tzv. trestněprávní vztahy, kterými rozumíme společenské vztahy vznikající v trestním řízení mezi subjekty trestně -procesních práv a povinností.[5] Těmito vztahy se především rozumí povinnost orgánů činných v trestním řízení zjistit pachatele trestného činu, vést proti němu trestní řízení a užít proti němu veškeré potřebné prostředky a postupy, které jim trestní řád umožňuje, naopak povinnost obviněného podrobit se těmto prostředkům a postupům, ale i jeho právo na dodržování zákonných postupů, zákonného procesu a právo na řádnou obhajobu.

3. Vzájemný vztah českého právního řádu a kanonického práva

„Pokud by bylo možné vyjádřit několika slovy vztah státního trestního práva s trestním právem katolické církve, mohlo by se to jednoduše formulovat tak, že tu jde jednak o právo státu a na druhé straně o náboženské právo, právo konkrétního státu a právem konkrétního náboženství, a porovnávat je je již samo o sobě

[5] Zákon č. 141/1961 Sb. *Trestní řád: komentář*. 7. vydání. Dostupné z: www.beck-online.cz

neobvyklé, ačkoli na toto téma nechybí studie významných autorů především z katolické strany.“[6]

Vzájemný vztah českého právního řádu a kanonického práva je vymezen již Listinou základních práva a svobod už jen tím, že do nezadatelných a nezcizitelných práv občana patří právo na ideologickou volnost, což znamená, že každý má právo svobodně projevovat svou víru. Právo na náboženskou svobodu považuje jak stát tak církev za základní právo každého občana. Stát má povinnost chránit a zaručit náboženské svobody všech svých občanů a vytvářet tak podmínky k dobrému rozvoji náboženského života a tím zaručit aby nebylo z náboženských důvodů porušována rovnoprávnost občanů.[7]

Tedy český právní řád uznává církev a uznává správu jejich záležitostí, což je taktéž upraveno Listinou základních práv a svobod v čl. 16. Církev má podle těchto ustanovení právo spravovat si sama své záležitosti, ustanovovat si své orgány, duchovní a instituce, které jsou nezávislé na státních orgánech. „*Náboženským společnostem přísluší, rovněž právo, aby jim světská moc nebránila právními prostředky ani administrativními zásahy vybírat si vlastní duchovní, vychovávat je, jmenovat a překládat, stýkat se s náboženskými představenými a společnostmi v jiných částech světa, stavět náboženské budovy a nabývat i užívat přiměřený majetek.“*[8] Tímto dává český právní řád církvi jakousi samosprávu, zároveň ovšem stanoví, že je možné tuto nezávislost omezit zákonem pro případy ochrany veřejné bezpečnosti a pořádku, mravnosti a práv druhých osob, jelikož stát má právo požadovat poslušnost zákonů, které stát vydal ve veřejném zájmu. Právo na náboženskou svobodu je omezeno tím, že se musí zařadit do veřejného pořádku a tento pořádek ctít.

O respektování církve českým právem je i fakt, že byly vydány zákon č. 3/2002 Sb., *o svobodě náboženské víry a o postavení církví* a zákon č. 218/1949 Sb., o *hospodářském zabezpečení církví.*

---

[6] DUDA, Ján:Trestní kanonické právo, časopis Tribunál, dostupné z http://tribunal.kapitula.sk/2006-1/trestne.htm

[7] LISTL, Joseph: Základy současných vztahů mezi státem a církví v moderních západních demokraciích, REVUE církevního práva 4 2/1996, dostupné z : http://spcp.prf.cuni.cz/1-10/3-4-5-96.htm#4

[8] LISTL, Joseph: Základy současných vztahů mezi státem a církví v moderních západních demokraciích, REVUE církevního práva 4 2/1996, dostupné z : http://spcp.prf.cuni.cz/1-10/3-4-5-96.htm#4

Církev je povinna autonomii státu uznávat, stejně tak jako on je povinen respektovat její autonomii. Církev veřejnou moc ctí a podporuje, dokonce je nutno, aby ctila i povinnost státu chránit veřejný pořádek a společenské vztahy i případným postihem pachatelů trestných činů. Pachatel trestného činu tak může být postižen trestem uloženým v rámci trestního řízení sekulárního tak i trestem uloženým v kanonickém řízení.

4. PLATNÁ ÚPRAVA

4.1. CODEX IURIS CANONICI 1983 (CIC)

4.1.1. Vývoj

Kodex kanonického práva je kodifikací církevního práva, která byla poprvé, jako úplný sjednocený soubor církevních předpisů, vytvořena v roce 1917 na popud papeže Pia X., který v roce 1904 rozhodl o nutnosti vytvoření jednotného zákoníku a pověřil jeho vytvořením kardinála Pietra Gasparriho. Vyhlášená pak byla po třinácti letech z autority papeže Benedikta XV. Do roku 1917 existovalo kanonické právo jen ve formě různých právních sbírek, známých pod jednotným názvem „Corpus iuris Canonici“.

Po letech používání kodexu kanonického práva nastala potřeba její novelizace, a tak papež Jan XXIII. v roce 1959 oznámil své rozhodnutí provést reformu Kodexu kanonického práva, svolal synodu[9] římské diecéze a koncil pro celou církev, který zasedal ve Vatikánu - 2. Vatikánský koncil.[10] Během konání 2. Vatikánského koncilu byla ustanovena Papežská komise pro revizi kanonického práva, jejímž předsedou byl jmenován kardinál Petr Ciariaci, později jeho funkci převzal kardinál Pericle Felici. Reforma kodexu pokračovala i za vlády papeže Jana Pavla II., který k rekodifikačním přípravám přizval další kardinály a biskupy. Po 15 letech od slavnostního zahájení prací na novém kodexu bylo papeži předloženo schéma kodexu, ten toto schéma schválil a 25. ledna 1983 vyhlásil

[9] Církevní sněm biskupů, který má za cíl projednat a urovnat záležitosti týkající se církevní nauky a praxe.

[10] Shromáždění katolických biskupů, které svolal papež a které se konalo v letech 1962-1965. Cílem koncilu bylo především reagovat na potřeby doby.

(promulgoval) Jan Pavel II. nový Codex Iuris Canonici s účinností ode dne 27. listopadu 1983. Nový Codex Iuris Canonici byl vypracováván na základě deseti základních principů, z nichž se mělo při tvorbě vycházet a jedním z principů bylo i, že se má trestní právo omezit na minimum. Zcela odmítnou trestní právo nelze, jelikož je církev společnost a musí si ponechat nějaké prostředky k obnovení pořádku, přesto mělo být podle tohoto principu tresty omezeny.

4.1.2. Vnitřní členění a systematika

Text nového Kodexu kanonického práva byl rozdělen do sedmi knih a 1752 kánonů, které jsou základní jednotkou celého kodexu. Knihy se dále člení na části, oddíly, statě, hlavy a články.

1. KNIHA - Všeobecné normy – De normis generalibus
2. KNIHA - Boží lid – De Populo Dei
3. KNIHA - Učitelská služba církve – De Ecclesiae munere docendi
4. KNIHA - Posvěcující služba církve – De Ecclesiae munere sanctificandi
5. KNIHA - Církevní majetek – De bonis Ecclesiae temporalibus
6. KNIHA - Církevní tresty – De sanctionibus in Ecclesia
7. KNIHA – Soudní a mimosoudní řízení – De processibus

Kanonické právo procesní je upraveno v 7. Knize Kodexu kanonického práva, takže nás samozřejmě bude tato kniha zajímat nejvíce. Procesní právo je zařazeno na závěr kodexu, tedy jeho úprava je až za úpravou hmotně-právní, a je systematicky rozdělena na části, oddíly, statě, hlavy a články, a to následujícím způsobem:

Část I. – Obecné normy o soudech

- Stať I. – Příslušnost soudu
- Stať II. - Stupně a druhy soudů

Hlava 1 – Soud prvního soudce

Článek 1 – Soudce

Článek 2 – Vyšetřující a zpravodajové

Článek 3 – Ochránce spravedlnosti, obhájce svazku a notář

Hlava 2 – Soud druhého stupně

Hlava 3 – Soudy Apoštolského stolce

- Stať III. – Kázeň soudu

  Hlava 1 – Povinnost soudců a soudních úředníků

  Hlava 2 – Pořadí projednání záležitostí

  Hlava 3 – Termíny a lhůty

  Hlava 4 – Místo soudu

  Hlava 5 – Přístup osob k soudnímu jednání a způsob vyhotovení

- Stať IV. – Procesní strany

  Hlava 1 – Žalobce a žalovaný

  Hlava II – Právní zástupci a advokáti

- Stať V. – Žaloby a námitky

  Hlava I – Žaloby a námitky obecně

  Hlava II – Zvláštní normy o žalobách a námitkách

Část II. – Soudní řízení sporné

Oddíl 1 – Řádné sporné řízení

- Stať I. – Zahájení řízení

  Hlava I – Žaloba k zahájení řízení

  Hlava II – Soudní předvolání a sdělení obsahu soudního spisu

- Stať II. – Zjištění předmětu sporu
- Stať III. – Stav sporu
- Stať IV. – Důkazy

  Hlava I – Výslech stran

  Hlava II – Listinný důkaz

  Článek I – Povaha a věrohodnost listin

  Článek II – Předložení listin

  Hlava III – Svědkové a svědectví

  Článek I – Náležitosti svědků

Článek II – Připuštění a odmítnutí svědků

Článek III – Výslech svědků

Článek IV – Průkaznost svědectví

Hlava IV – Znalci

Hlava V – Soudní ohledání

Hlava VI - Právní domněnky

- Stať V. – Nahodilé záležitosti

  Hlava I – Nedostavení se stran

  Hlava II – Vstup třetí osoby do řízení

- Stať VI. – Zveřejnění obsahu soudního spisu, uzavření záležitosti a porada o záležitosti
- Stať VII. – Soudní rozhodnutí
- Stať VIII. – Opravné prostředky

  Hlava I – Stížnost na neplatnost rozsudku

  Hlava II - Odvolání

- Stať IX. – Právní moc rozhodnutí, návrat do právně původního stavu

  Hlava I – Právní moc rozhodnutí

  Hlava II – Návrat do právně původního stavu

- Stať X. – Soudní výlohy a bezplatná právní pomoc
- Stať XI. – Výkon rozsudku

Oddíl 2 – Sporné řízení ústní

Část III. – Některé zvláštní řízení

- Stať I. - Řízení ve věcech manželských

  Hlava I – Řízení ve věci prohlášení neplatnosti manželství

  Článek I – Příslušnost soudu

  Článek II – Právo napadnout manželství

  Článek III- Povinnost soudců

  Článek IV – Důkazy

  Článek V – Rozsudek a odvolání

  Článek VI – Listinné řízení

  Článek VII – Obecné normy

Hlava II – Záležitosti odloučení za trvání manželství

Hlava III – Řízení o dispenz od platného a nedokonaného manželství

Hlava IV – Řízení o prohlášení manžela za mrtvého

- Stať II. - Záležitosti o prohlášení neplatnosti svátosti svěcení
- Stať III. – Předcházení soudním sporům

Část IV. – Trestní řízení

Hlava I – Přípravné řízení

Hlava II – Průběh trestního řízení

Hlava III – Žaloba o náhradu škody

Část V. – Řízení o správním odvolání, zbavení farářů úřadu a jejich přeložení

Oddíl 1 – Odvolání proti správnímu rozhodnutí

Oddíl 2 – Zbavení farářů úřadu a jejich přeložení

Hlava I – Řízení o zbavení farářů úřadu

Hlava II – Řízení k přeložení faráře

4.2. Zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (Trestní řád)

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, zkráceně Trestní řád, je zákoníkem upravujícím trestní právo procesní, a tak tedy upravující celé trestní řízení.

„Účelem trestního řádu je upravit postup orgánů činných v trestním řízení tak, aby trestné činy byly náležitě zjištěny a jejich pachatelé podle zákona spravedlivě potrestáni. Řízení přitom musí působit k upevňování zákonnosti, k předcházení a zamezování trestné činnosti, k výchově občanů v duchu důsledného zachovávání zákonů a pravidel občanského soužití i čestného plnění povinností ke

státu a společnosti.“[11] Trestní řád především vymezuje postup orgánů činných v trestním řízení při zjišťování trestných činů, pachatelů těchto trestných činů a jejich potrestání.

Trestní řád se vnitřně člení na pět částí:

- 1. Část – Společné ustanovení
- 2. Část – Přípravné řízení
- 3. Část – Řízení před soudem
- 4. Část – Některé úkony související s trestním řízením
- 5. Část – Přechodná a závěrečná ustanovení

Dále se trestní řád dělí na 25 hlav, oddíly a pak už na konkrétní paragrafy, kterých je celkem 471.

5. Základní principy trestního řízení

Slovo princip, pocházející z latinského slova principium – počátek, znamená základní myšlenku, něco, co už se nemusí dokazovat. Princip je základní myšlenka, ze které se dovozují ostatní fakta. Jejím synonymem by mohla být slova jako zásada, pravidlo, zákon.

Základní principy, ideje, na kterých je trestní řízení postaveno stanoví především §2 zákona č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním, dále samozřejmě Ústava ČR a Listina základních práv a svobod. „Základní zásady musí být vykládány a aplikovány v souladu s Ústavou a Listinou základních práv a svobod, popř. v jejich duchu.“[12] Všechny zásady spolu navzájem kooperují a vytvářejí tak systém trestního řízení.

Systémy základních zásad je nutné chápat jako jednotný celek, neboť tvoří jednotnou soustavu, navzájem spolu souvisí a navzájem na sebe navazují. Na těchto zásadách stojí jednotlivé právní instituty a stádia trestního řízení. Znalost

[11] Zákon č. 141/1961 Sb. zákon o trestním řízení soudním, § 1 odst. 1
[12] Zákon č. 141/1961 Sb. *Trestní řád: komentář*. 7. vydání. Dostupné z: www.beck-online.cz, str. 20

těchto zásad umožňuje lépe se zorientovat ve výkladu ustanoveních daných Trestním řádem či Kodexem kanonického práva.

5.1. Zásada stíhání jen ze zákonných důvodů (Zásada zákonného procesu)

5.1.1. Zásada zákonného procesu dle zákona č. 141/1961 Sb.

„*Nikdo nemůže být stíhán jako obviněný jinak než ze zákonných důvodů a způsobem, který stanoví tento zákon*“[13]

Tato norma navazuje na čl. 8 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.[14] Zásada stíhání jen ze zákonných důvodů je považována za jednu z nejdůležitějších zásad trestního procesu, o čemž svědčí i to, že je uvedena v odst. 1, tedy jako první. Zásada zákonného procesu je zásadou, která vyjadřuje, že žádný čin není trestný, pokud o něm zákon jako o trestném nehovoří, a že nikdo nemůže být stíhán orgány činnými v trestním řízení způsoby, které jim zákon nedovoluje a z důvodů, jež zákon neuvádí. Tato zásada je jakousi výjimkou z práva nedotknutelnosti osobní svobody, která je zaručena Ústavou. Tato zásada je jakousi zárukou, že nedojde k bezdůvodnému stíhání osob a že do práv osob zaručených jim Ústavou a Listinou základních práv a svobod nebude zasahováno nad míru toho, co je nutné.

Zákonný proces je vyjádřením zásady „*nullum crimen sine lege*.“[15] To znamená, že pokud o nějakém činu zákon nehovoří jako o trestném, pak trestný není.

5.1.2. Zásada zákonného procesu dle CIC 1983

Zásada zákonného procesu je upravena Kodexem kanonického práva v knize II., kán. 221, a to konkrétně v § 2, který říká, že: „*Křesťané mají také práva, jsou-li volání k soudu, aby byli souzeni podle práva použitého*

[13] Zákon č. 141/1961 Sb. zákon o trestním řízení soudním, § 2 odst. 1
[14] „ Nikdo nesmí být stíhán nebo zbaven svobody jinak než z důvodů a způsobem, který stanoví zákon. Nikdo nesmí být zbaven svobody pouze pro neschopnost dostát smluvnímu závazku.“
[15] Kde není zákon, není zločin.

s umírněností," a v § 3, který říká, že: „*Křesťané jsou oprávněni, aby byli stíháni pouze tresty kanonickými a jen podle zákona*."

Tuto zásadu podporují i další kánony, a to především kán. 1720 nebo kán. 1726. Kán. 1720 upravuje mimosoudní řízení, tedy řízení administrativní a mimo to, že ordináři ukládá povinnost učinit určité úkony, jako je předvolat obviněného, oznámit mu žalobu a dát mu možnost se řádně hájit, jasně hovoří i o tom, že rozhodnutí má být vydáno pokud „*existuje jistota o zločinu a trestní žaloba nezanikla.*" Kán. 1726 zase upravuje zastavení řízení v případě, že je prokázáno, že obviněný zločin nespáchal, a to tak , že: „*jestliže se ve kterémkoliv stupni nebo stavu řízení zřejmě prokáže, že obžalovaný nespáchal zločin, je toto soudce povinen prohlásit rozsudkem a obžalovaného osvobodit, totéž platí i při zjištění, že trestní žaloba zanikla.*"

5.1.3. Zásada zákonného procesu – základní shody a rozdíly

Zásada zákonného procesu je vyjádřením, že nikdo nesmí být stíhán a nikomu nesmí být ukládán trest jinak než ze zákonných důvodů., což platí pro obě formy řízení. V obou případech je nutné, aby bylo trestní řízení vedeno podle zákona a případné tresty byly taktéž ukládány dle zákona.

5.2. Presumpce neviny

5.2.1. Presumpce neviny dle zákona č. 141/1961 Sb.

„*Dokud pravomocným odsuzujícím rozsudkem soudu není vina vyslovena, nelze na toho, proti němuž se vede trestní řízené, hledět, jako by byl vinen.*"[16]

Tato norma taktéž navazuje na Listinu základních práv a svobod, a to konkrétně na čl. 40 odst. 2. [17] Každá osoba, proti níž se vede trestní řízení je považována za nevinou až do doby, kdy ji za vinou označí soud. To znamená, že s každým obviněným či podezřelým se má jednat a hledět na něj jako by byl

[16] Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, §2 odst. 2

[17] „Každý, proti němuž je vedeno trestní řízení, je považován za nevinného, pokud pravomocným odsuzujícím rozsudkem soudu nebyla jeho vina vyslovena".

nevinný a nebylo proti němu vedeno trestní řízení až do chvíle, kdy o něm rozhodnutí soudu prohlásí, že je vinen. V odsuzujícím rozsudku tedy nesmí chybět výrok o vině. V hlavním líčení, jako vrcholné fázi trestního řízené, musí být obžalovaný odsouzen a prohlášen za vinného. Aby mohl být obžalovaný odsouzen a prohlášen za vinného, musí mu být vina dostatečně prokázána a nesmí být o ní pochyb. Obžalovaný nemusí svoji nevinu nijak prokazovat, důkazní břemeno leží na straně obžaloby. Pokud existuje jakákoliv pochybnost o vině obžalovaného, nemůže být odsuzující rozsudek vynesen a obviněný je zproštěn obžaloby – tzv. zásada ***in dubio pro reo*** („v pochybnostech ve prospěch obviněného"). *„Platí pravidlo, že nedokázaná vina má týž význam jako nedokázaná nevina."*[18]

Dalším pravidlem vyplývajícím ze zásady presumpce neviny je, že má být během trestního řízení obviněnému či obžalovanému ukládány jen taková omezení, která jsou nezbytná.

Rozhodujícím okamžikem je nabytí právní moci odsuzujícího rozsudku, v tom momentě se obžalovaný stává odsouzeným a teprve v tom okamžiku lze na něho hledět jako na pachatele trestného činu. Nikoho tedy nelze označit za pachatele trestného činu, dokud to o něm nevysloví pravomocný rozsudek. Nepostačí pouze vyhlášení odsuzujícího rozsudku, ale podmínkou je, že takto vyhlášený rozsudek nabude právní moci, tedy nebude možné proti tomuto rozsudku podat žádný z řádných opravných prostředků.[19]

„Po novele trestního řádu provedené zákonem č. 193/2012 Sb., kterou zákonodárce zavedl nový institut dohody o vině a trestu, nabyla na významu otázka, zda zákonným zjištěním viny může být i prohlášení obviněného, ve smyslu § 175a odst. 3, že spáchal skutek, pro který je stíhán. Podle judikatury Evropského soudu pro lidská práva (ESLP) „zákonným zjištěním viny" podle čl. 6 odst. 2 EÚLP nemusí být jen odsuzující rozsudek soudu, ale také uznání viny (guilty plea). Presumpce neviny je záruka daná v individuálním zájmu obviněného, s níž může volně disponovat. Obviněný se tedy může vzdát práva na presumpci neviny tím, že vinu uzná (rozsudek ESLP Lutz proti Německu, A č. 123,

[18] CÍSAŘOVÁ, Dagmar. *Trestní právo procesní*. 4. aktualiz. a přeprac. vyd. Praha: Linde, 2006, str. 77
[19] Zákon č. 141/1961 Sb. *Trestní řád: komentář*. 7. vydání. Dostupné z: www.beck-online.cz, str. 23

s. 38). Vzhledem k tomu, že Listina základních práv a svobod výslovně v čl. 40 odst. 2 LPS uvádí, že každý, proti němuž je vedeno trestní řízení, je považován za nevinného, pokud pravomocným rozsudkem soudu nebyla jeho vina vyslovena, zvolil zákonodárce jako formu rozhodnutí, kterým soud schvaluje dohodu o vině a trestu, odsuzující rozsudek.“[20]

5.2.2. Zásada presumpce neviny dle CIC 1983

Zásada presumpce neviny není Kodexem kanonického práva vymezena konkrétně jedním ustanovením, jako to mu je v Trestním řádu, ale její podstatu naplňuje několik kánonů. Například zásada „*in dubio pro reo*,“ tedy v případě pochybnosti ve prospěch pachatele je upravena Kodexem kanonického práva v kán. 1608, který stanoví, že soudce rozhodující ve věci musí nabýt mravní jistoty, že obžalovaný zločin spáchal a pokud tuto jistotu nezíská je povinen obžalovaného zprostit žaloby.

Zahájení trestního procesu není možné brát na lehkou váhu vzhledem k jeho potenciálně škodlivým právně-pastoračním důsledkům pro obviněného. Předtím než může být tento proces zahájen, musí existovat vysoká pravděpodobnost, že byl církevní zločin spáchán. Kdyby byl každý obviněný ihned trestán, porušovalo by to jeho právo na dobrou pověst, která mu je dána kán. 220. Proto Kodex požaduje předběžné šetření ve věci k objasnění skutečností.[21]

5.2.3. Zásada presumpce neviny – základní shody a rozdíly

Stejně jako v trestním řízení sekulárním tak i v trestním řízení kanonickém není obžalovaný povinen dokazovat svou nevinu. Obžalovaný není během řízení povinen doznat se k trestnému činu a zároveň mu nemůže být uložena povinnost přísahat, že bude mluvit pravdu *(iusiurandum de veritate dicenda)*.[22]

[20]Zákon č. 141/1961 Sb. *Trestní řád: komentář*. 7. vydání. Dostupné z: www.beck-online.cz, str. 23 a 24

[21] BEAL, John P., CORIDEN, James, GREEN, Zhomas J. (eds), *New Commentary on the Code of Canon Law*, New York:Paulist Press, 2000, str. 1807

[22] HRDINA, Ignác Antonín. *Kanonické právo: dějiny pramenů, teorie, platné právo*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011, str. 310

Co se týče výše zmiňovaného u presumpce neviny podle Trestního řádu, že na podezřelého (obviněného) má být hleděno jako by nic nespáchal až do momentu rozhodnutí, naznačuje i kán. 1717, který upravuje zahájení přípravného řízení. Poté, co se ordinář dozví o spáchání zločinu, je povinen zahájit přípravné řízení a opatrně zjistit okolnosti spáchání zločinu a příčetnost případného pachatele. Opatrně proto, protože *„je nutné zabránit ohrožení dobrého jména tímto šetřením.“*

To znamená, že vyšetřování zločinu má být natolik opatrné a diskrétní, aby nebylo ohroženo dobré jméno podezřelého, aby na něho nebylo hleděno jako na pachatele zločinu.

5.3. Zásada legality

5.3.1. Zásada legality dle zákona č. 141/1961 Sb.

„Státní zástupce je povinen stíhat všechny trestné činy, o nichž se dozví, pokud zákon nebo vyhlášená mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána, nestanoví jinak.“[23]

Princip legality zakládá povinnost státního zástupce stíhat všechny trestné činy, najít pachatele těchto trestných činů a tyto pachatele potrestat. Zákon ovšem státnímu zástupci určuje, kdy musí, nemusí, ale může a kdy nesmí stíhat trestné činy. Statní zástupce je tedy povinen stíhat všechny trestné činy, o kterých se dozví, ale existují i výjimky a případy ve kterých státní zástupce stíhat trestné činy, o nichž se dozvěděl, nesmí, anebo nemusí.

Případy ve kterých státní zástupce stíhat nesmí, jsou uvedeny v § 10, §11, §11a, §163 a § 163a zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním. §10 stanoví vynětí z pravomocí orgánů činných v trestním řízení. Jedná se o vynětí osob, které požívají různých imunit a výsad, které jsou jim dány Ústavou a dalšími právními předpisy. Osoby požívající imunit nemohou být trestně

[23] Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, §2 odst. 3

odpovědné. V §11 jsou taxativně vymezeny důvody zakládající nepřípustnost trestního stíhání, a to: udělení milosti či amnestie prezidentem republiky, promlčení, nedostatek věku, smrt, překážka *rei iudicatae*[24],pravomocné rozhodnutí o schválení narovnání, pravomocné rozhodnutí o postoupení věci, která není trestným činem nýbrž přestupkem, správním deliktem či kárným proviněním, neudělení souhlasu poškozeného, je-li jím trestní stíhání podmíněno a nepovoluje – li to ratifikovaná mezinárodní smlouva. §11a upravuje taktéž nepřípustnost trestního stíhání, a to ve zvláštních případech, kdy státní zástupce ve zkráceném přípravném řízení schválil dohodu o narovnání a věc odložil, nebo v případě, kdy státní zástupce podmíněně odložil návrh na potrestání a obviněný se osvědčil. Další dva paragrafy omezující zahájení trestního stíhaní jsou § 163 a §163a, který stanoví nutnost udělení souhlasu poškozeného k zahájení trestního stíhání a zároveň stanoví situace, které když nastanou, vylučují podmínku souhlasu poškozeného. [25]

5.3.2. Zásada legality dle CIC 1983

„Kdykoliv se ordinář alespoň s pravděpodobností doví o zločinu, opatrně zjistí sám osobně nebo prostřednictvím jiné vhodné osoby skutečnosti, okolnosti a příčetnost, pokud se toto šetření nejeví zbytečným.“[26]

Pokud se ordinář dozví, že došlo ke spáchání zločinu je povinen prošetřit okolnosti spáchaného zločinu a zahájit tak přípravné řízení. Tato povinnosti vychází především z prvořadé povinnosti diecéze podporovat blaho diecéze a dodržování církevní kázně.[27]

I v trestním řízení kanonickém ovšem z tohoto existuje výjimka. Tuto výjimku stanoví kán. 1404 „papeže nemůže nikdo soudit“, což jinými slovy znamená, že papež užívá taktéž jistých imunit a nelze ho v kanonickém trestním řízení stíhat a nikdo není oprávněn udělit mu církevní trest, neboť papež hlavou katolické církve a ze své funkce je neodvolatelný.

[24] Překážka věci pravomocně rozhodnuté.
[25] Zákon č. 141/1961 Sb. *Trestní řád: komentář*. 7. vydání. Dostupné z: www.beck-online.cz, s. 26
[26] CIC 1983, kán. 1717 §1
[27] BEAL, John P., CORIDEN, James, GREEN, Zhomas J. (eds), *New Commentary on the Code of Canon Law*, New York:Paulist Press, 2000, str. 1807

5.3.3. Zásada legality – základní shody a rozdíly

Stejně tedy tak jako v trestním řízení sekulárním, tak i v trestním řízení kanonickém existuje povinnost prošetřit všechny trestné činy, o kterých se ordinář dozví a rozhodnout zda se zahájí vlastní trestní řízení, a to buď v trestním řízení mimosoudním, nebo v řízení soudním. V trestním řízení sekulárním tato povinnost leží na státním zástupci, zatímco v trestním řízení kanonickém je tato povinnost na ordináři.

5.4. Zásada oficiality

5.4.1. Zásada oficiality dle zákona č. 141/1961 Sb.

„*Jestliže tento zákon nestanoví něco jiného, postupují orgány činné v trestním řízení z úřední povinnosti. Trestní věci musí projednávat urychleně bez zbytečných průtahů; s největším urychlením projednávají zejména vazební věci a věci, ve kterých byl zajištěn majetek, je-li to zapotřebí vzhledem k hodnotě a povaze zajištěného majetku. Trestní věci projednávají s plným šetřením práv a svobod zaručených Listinou základních práv a svobod a mezinárodními smlouvami o lidských právech a základních svobodách, jimiž je Česká republika vázána; při provádění úkonů trestního řízení lze do těchto práv osob, jichž se takové úkony dotýkají, zasahovat jen v odůvodněných případech na základě zákona a v nezbytné míře pro zajištění účelu trestního řízení. K obsahu petic zasahujících do plnění těchto povinností orgány činné v trestním řízení nepřihlížejí.*“[28]

Zásada oficiality znamená, že orgány činné v trestním řízení zahajují trestní řízení z úřední povinnosti – ex officio, a to znamená, že orgány činné v trestním řízení jsou povinny provádět procesní úkony bez ohledu na vůli procesních stran. Orgán činný v trestním řízení je povinen tento úkon provést, i kdyby s ním nesouhlasil a tento úkon provést nechtěl. „Tato zásada, která plyne z práva a povinnosti státu chránit demokratický právní řád a právní statky, platí

[28] Zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním, §2 odst. 4

pro všechny orgány činné v trestním řízení (§ 12 odst. 1) a pro celé trestní řízení. Jakmile jsou dány zákonné podmínky pro provedení určitého procesního úkonu, je příslušný orgán zásadně povinen takový úkon provést a nemůže od něho upustit např. pro jeho neúčelnost nebo proto, že si jeho provedení účastníci procesu nepřejí.“[29] Některé orgány činné v trestním řízení však mohou učinit některý z procesních úkonů jen se souhlasem jiného orgánu činného v trestním řízení, jako například státní zástupce potřebuje souhlasu nebo povolení soudce a k některým rozhodnutím potřebuje policejní orgán souhlas státního zástupce.

Poškozená fyzická nebo právnická osoba nemůže zahájit řízení žalobou tak jako je tomu v procesu civilním, nedisponuje tedy zásadou dispoziční, může pouze podat trestní oznámení a dát tak podnět k zahájení trestního stíhání. Žaloba v českém trestním právu vůbec neexistuje. Nahrazuje jí obžaloba, která je podávána státním zástupcem. Se zásadou oficiality se prolíná zásada obžalovací, na základě níž může začít soud věc projednávat, jen pokud mu byla podána obžaloba, návrh na potrestání nebo návrh na schválení dohody o prohlášení viny a přijetí trestu.

Druhou a opravdovou výjimkou ze zásady oficiality v českém trestním právě jsou případy podání opravných prostředků, jejichž podání je v dispozici procesních stran. V každém rozhodnutí vydaném orgánem činným v trestním řízení jsou procesní strany poučeny o možnostech podání opravných prostředků a záleží jen na jejich vůli, jestli využijí možnost opravný prostředek podat či nikoli.[30]

5.4.2. Zásada oficiality dle CIC 1983

Zásada oficiality platí i trestním řízení podle CIC o čemž značí například již zmíněný kán. 1717 § 1 „*Kdykoliv se ordinář alespoň s pravděpodobností doví o zločinu, opatrně zjistí sám osobně nebo prostřednictvím jiné vhodné osoby skutečnosti, okolnosti a příčetnost, pokud se toto šetření nejeví zbytečným.“*

[29] Zákon č. 141/1961 Sb. *Trestní řád: komentář*. 7. vydání. Dostupné z: www.beck-online.cz, str. 27-28
[30] Zákon č. 141/1961 Sb. *Trestní řád: komentář*. 7. vydání. Dostupné z: www.beck-online.cz str. 27-28

Toto ustanovení kromě zásady legality v sobě skrývá právě i zásadu oficiality, neboť značí, že je ordinář povinen prošetřit zločin, o němž se dozví, je tedy povinen zahájit šetření z úřední povinnosti a z úřední povinnosti je podle kán.1718 povinen následně rozhodnout, zda je nutné zahájení trestního řízení nebo zda postačí vyřešení věci mírnějšími prostředky, např. napomenutím nebo důtkou. Pokud dojde ordinář k závěru, že je nutné zahájit trestní řízení, musí následně rozhodnout, zda se použije soudní nebo mimosoudní řízení.

Formální odpovědnost za zahájení přípravného řízení spočívá na církevní autoritě, tedy ordináři, a ne na soukromých osobách. [31]

V případě zahájení řízení mimosoudního, předá ordinář spis ochránci spravedlnosti dle kán. 1721 §1: *„Jestliže ordinář rozhodl, že se zahájí trestní řízení soudní, předá akta vyšetřování ochránci spravedlnosti, který předloží soudci žalobu podle kán. 1502 a 1504.“* Ochránce spravedlnosti po převzetí akt, je z úřední povinnosti vypracovat žalobu a následně jí předat soudci.

Ochránce spravedlnosti má v kanonické trestním řízení podobnou funkci jako státní zástupce v trestním řízení sekulárním.

Výjimkou ze zásady oficiality je v trestním řízení kanonické, stejně jako v řízení sekulárním, odvolání. *„Obžalovaný může podat odvolání i v případě, že byl rozsudkem osvobozen pouze proto, že trestní postih byl dán na uvážení soudci nebo protože soudce použil oprávnění dle kán. 1344 a 1345“*[32] *a „Ochránce spravedlnosti se může odvolat, jestliže má za to, že nebylo dostatečně napraveno pohoršení a obnovena spravedlnost.“*[33] Odvolání proti rozhodnutí je tedy v dispozici obžalovaného a ochránce spravedlnosti, záleží tedy na jejich vůli, zda se proti rozhodnutí odvolají nebo neodvolají.

[31] BEAL, John P., CORIDEN, James, GREEN, Zhomas J. (eds), *New Commentary on the Code of Canon Law*, New York:Paulist Press, 2000, str. 1807
[32] CIC 1983, kán. 1727 §1
[33] CIC 1983, kán. 1727 §2

5.4.3. Zásada oficiality – základní shody a rozdíly

Zásada oficiality se taktéž uplatňuje v obou případech, jediným rozdílem jsou orgány, které jsou z úřední povinnosti povinny konat.

Orgány činné v trestním řízení sekulárním jsou povinny jednat z úřední povinnosti a z úřední povinnosti činit všechny úkony, státní zástupce je z úřední povinnosti povinen stíhat všechny trestné činy, o kterých se dozví a z úřední povinnosti podat soudu obžalobu.

V trestním řízení kanonickém je povinen prošetřit všechny skutečnosti spáchaného zločinu ordinář, který pak z úřední povinnosti je povinen rozhodnout zda je třeba zahájit trestní řízení, a to jestli soudní nebo mimosoudní. Pokud soudní, je pak z úřední povinnosti jednat ochránce spravedlnosti.

V obou řízeních je také výjimkou ze zásady oficiality odvolání, který je úkonem dipozičním, jelikož je jen na procesních stranách jestli se proti rozhodnutí soudu prvního stupně odvolají nebo neodvolají.

5.5. Zásada rychlého procesu

5.5.1. Zásada rychlého procesu dle zákona č. 141/1961 Sb.

„Trestní věci musí projednávat urychleně bez zbytečných průtahů; s největším urychlením projednávají zejména vazební věci a věci, ve kterých byl zajištěn majetek, je-li to zapotřebí vzhledem k hodnotě a povaze zajištěného majetku.“[34]

Zásada rychlého procesu je upravena v § 2 odst. 5 Trestního řádu a navazuje na čl. 38 odst. 2 LPS[35], který stanoví, že má každý jedinec právo, aby bylo v jeho věci rozhodnuto bez zbytečných průtahů. V návaznosti na toto si i Trestní řád

[34] Zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním, §2 odst. 4 (věta druhá)
[35] „Každý má právo, aby jeho věc byla projednána veřejně, bez zbytečných průtahů a v jeho přítomnosti a aby se mohl vyjádřit ke všem prováděným důkazům. Veřejnost může být vyloučena jen v případech stanovených zákonem.“

zakládá na co nejrychlejším projednání věci, což ale ovšem nesmí zase být na úkor objasnění věci a tím i na úkor spravedlivého rozhodnutí ve věci. Zbytečné průtahy ve věci mají negativní vliv na trestní řízení, a to především proto, že se tím snižuje kvalita a množství důkazů.[36]

Snaha o co nejrychlejší projednání věci a vydání rozhodnutí je představena především zavedením trestního příkazu, zkráceného přípravného řízení, přípravného řízení nebo například možností řízení před samosoudcem. Zvlášť velký důraz na rychlost se klade v případě řízení vazebního.[37]

Určitým prostředkem proti nečinnosti soudů a tím průtahů v řízení je stížnost na průtahy v řízení a návrh na určení lhůty k provedení procesního úkonu.

5.5.2. Zásada rychlého procesu dle CIC 1983

Zásadu rychlého procesu lze naleznout i v trestním řízení kanonickém, a to především v kán. 1446 nebo 1465. Kán. 1446 Kodexu kanonického práva upravuje povinnosti soudců a soudních úředníků, a mimo jiné jim stanoví, „*aby případné spory byly co nejdříve vyřešeny.*“

Kán. 1465 v §3 zase stanoví, že „*soudce dbá na to, aby prodlužováním lhůt netrval spor příliš dlouho.*“ Soudci je umožněno prodlužovat některé lhůty, ale při prodlužování těchto lhůt by měl soudce brát zřetel na to, aby trestní řízení tímto netrvalo moc dlouho.

Dalším znakem toho, že by i kanonické trestní řízení mělo probíhat bez zbytečných průtahů a pokud možno nejrychleji je i kán. 1513 § 3 : „*soudce má tuto věc co nejrychleji vyřešit rozhodnutím,*“ nebo kán. 1527 v §2 „*Jestliže strana trvá na tom, aby byl připuštěn důkaz, který soudce zamítl, rozhodne o tom soudce co nejrychleji.*“ Pokud jde o odvolací řízení, i zde je v kán. 1631 upraveno, že by měl odvolací soud rozhodnou, co nejrychleji: „*Jestliže vznikne otázka o právu odvolat se, rozhoduje o ní co nejrychleji odvolací soud podle norem ústního řízení sporného.*“

[36] Zákon č.141/1961 Sb. *Trestní řád: komentář*. 7. vydání. Dostupné z: www.beck-online.cz, str. 29
[37] Zákon č. 141/1961 Sb. *Trestní řád: komentář*. 7. vydání. Dostupné z: www.beck-online.cz, str. 29 - 30

5.5.3. Zásada rychlého procesu – základní shody a rozdíly

Základem zásady rychlého procesu je, že se má ve věci rozhodnout co nejrychleji a bez zbytečných průtahů, a to jak v trestním řízení kanonickém tak v trestním řízení sekulárním.

Jak tedy v trestním řízení kanonickém tak v trestním řízení sekulárním je potřeba vydat rozhodnutí, co nejdříve a zbytečně tento proces neprodlužovat.

5.6. Zásada přiměřenosti

5.6.1. Zásada přiměřenosti dle zákona č. 141/1961 Sb.

Zásada přiměřenosti je Trestní řádem vymezena stejně jako zásady rychlého procesu v § 2 odst. 4 věta třetí a čtvrtá: *„Trestní věci projednávají s plným šetřením práv a svobod zaručených Listinou základních práv a svobod a mezinárodními smlouvami o lidských právech a základních svobodách, jimiž je Česká republika vázána; při provádění úkonů trestního řízení lze do těchto práv osob, jichž se takové úkony dotýkají, zasahovat jen v odůvodněných případech na základě zákona a v nezbytné míře pro zajištění účelu trestního řízení. K obsahu petic zasahujících do plnění těchto povinností orgány činné v trestním řízení nepřihlížejí.“*

Tato zásada znamená, že do nezadatelných práv dané jedinci Listinou základních práv a svobod může být zasahováno jen na základě zákona a v nezbytné míře, tedy jen tak, jak to stačí k zajištění účelu trestního řízení. Orgány činné v trestním řízení mají postupovat tak, aby do těchto práv zasahovali, co nejméně, což znamená, že orgány činné v trestním řízení mají jednat tak, jak to vyžaduje význam a výchovný účel trestního řízení.

5.6.2. Zásada přiměřenosti dle CIC 1983

V kanonickém trestním řízení se stejně jako v českém trestním řízení uplatňuje zásada ***ultima ratio***, která znamená, že uložení trestu má být použito až jako nejzazší prostředek a to tam, kde je nutno obnovení církevního pořádku nebo

náprava pachatele, výrazně se tedy uplatňuje zásada kanonické umírněnosti *(aequitas canonica*).

Kanonická přiměřenost je principem aplikace norem kanonického práva za účelem vyloučení nepřiměřené tvrdosti pozitivních předpisů. Umírněnost *(aequitas, epikeia*) obecně představuje mírný výklad zákona podle úmyslu zákonodárce, který předpokládá v určitém mimořádném případě nepoužít předpis platného práva, pokud by z jeho přísného uplatnění vyplynulo něco škodlivého nebo obzvlášť tíživého.[38] I v případě uložení trestu existují tedy možnosti jeho prominutí a to vše podle kán. 1364 : „*Jestliže viník spáchal více zločinů a součet trestů účinných až po odsuzujícím rozhodnutí se jeví příliš veliký, ponechává se rozumnému uvážení soudce, aby v přiměřených mezích zmírnil tresty.*"

Přiměřené ukládání trestů a nutnost přiměřeného rozhodnutí je dále zmíněno například v kán. 1457 § 1 „*Soudcové, kteří odmítnou konat spravedlnost, ač jsou příslušní,……mohou být příslušným představeným postiženi přiměřenými tresty, včetně zbavení úřadu,*" nebo taktéž například v kán. 1489 „*Advokáti a zástupci, kteří se zpronevěří svému úřadu přijímáním darů, ….. se suspendují od výkonu zastupování a stíhají peněžitým trestem nebo jinými přiměřenými tresty.*"

5.6.3. Zásada přiměřenosti – základní shody a rozdíly

Zásada přiměřenosti v trestním řízení sekulárním je chápana tak, že orgány činné v trestním řízení jsou oprávněny zasahovat do osobních práv člověka zaručených mu Listinou základních práv a svobod, jen tak jak je to nutné. A zásada přiměřenosti v řízení kanonickém je viděna spíše v přiměřeném ukládání trestů, a která předpokládá v určitém mimořádném případě nepoužít předpis platného práva.

[38] HAKL, Aleš: *Otázka biskupů a kněží FSSPX v dnešní církvi*, dostupné z: http://www.fsspx.cz/pah_jurisdikce.pdf

5.7. Zásada zjištění skutkového stavu věci

5.7.1. Zásada zjištění skutkového stavu věci dle zákona č. 141/1961 Sb.

Zásad zjištění skutkového stavu[39] je upravena Trestním řádem v § 2 odst. *„Orgány činné v trestním řízení postupují v souladu se svými právy a povinnostmi uvedenými v tomto zákoně a za součinnosti stran tak, aby byl zjištěn skutkový stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti, a to v rozsahu, který je nezbytný pro jejich rozhodnutí. Doznání obviněného nezbavuje orgány činné v trestním řízení povinnosti přezkoumat všechny podstatné okolnosti případu. V přípravném řízení orgány činné v trestním řízení objasňují způsobem uvedeným v tomto zákoně i bez návrhu stran stejně pečlivě okolnosti svědčící ve prospěch i v neprospěch osoby, proti níž se řízení vede.“*

Orgány činné v trestním řízení jsou povinny zjistit skutkový stav věci, a to tak, aby o něm nebyly důvodné pochybnosti a v rozsahu, který je nezbytný pro jejich rozhodnutí.

Nestačí pouze usvědčit pachatele, ale je nutné bezpečného zjištění skutečností, které dají základ pro spravedlivé rozhodnutí. Je tedy nutné zjištění bezpečného skutkového stavu bez důvodných pochybností. Tyto skutečnosti jsou orgány činné v trestním řízení povinny objasňovat jak ve prospěch, tak v neprospěch obviněného a ani doznání obviněného je této povinnosti nezbavuje, i tak jsou povinni zjistit skutkový stav a všechny skutečnosti.[40]

Zásada zjištění skutkového stavu je věci je někdy nazývána jako zásada materiální pravdy.

5.7.2. Zásada zjištění skutkového stavu věci dle CIC 1983

Kodex kanonického práva upravuje i tuto zásadu a to konkrétně v kán. 1608, který omezuje rozhodnutí soudce na to, že k jeho rozhodnutí je nutná *„mravní jistota o věci.“ „V současné kanonické vědě se obecně přijímá definice morální*

[39] Dříve „zásada objektivní pravdy“
[40] CÍSAŘOVÁ, Dagmar. *Trestní právo procesní*. 4. aktualiz. a přeprac. vyd. Praha: Linde, 2006, str. 82-83

jistoty tak, jak ji definoval papež Pius XII. ve svém proslovu soudcům Římské roty 1. října 1942: na jedné straně se odlišuje od pravděpodobnosti tím, že vylučuje každou odůvodněnou a rozumnou pochybnost a na druhé straně se odlišuje od absolutní jistoty tím, že ponechává absolutní možnost opaku. Jednou větou: morální jistotou je takové rozhodnutí soudce, proti němuž chybí rozumný důvod pochybovat. Morální jistota není jen subjektivním přesvědčením, ale musí být objektivně podloženy důkazy uvedenými v soudních spisech."[41] Tuto jistotu má soudce získat z průběhu dokazování, tedy z akt a důkazů, a pokud soudce tuto mravní jistotu nenabyde je povinen obžalovaného zprostit žaloby. Soudce si tedy musí být jist, že byly objasněny všechny skutečnosti týkajících se spáchaného zločinu a měl by si být jist, že daný zločin spáchal obžalovaný. Pokud tomu tak není, měl by rozhodnout zprošťujícím rozhodnutím.

Navíc rozhodnutí ve věci by mělo *„podat důvody, jak právní tak skutkové, o něž se opírá výroková část rozsudku,"*[42] a *„jestliže je jistota o zločinu a trestní žaloba nezanikla, vydá rozhodnutí podle kán. 1342 – 1350 s alespoň krátkým odůvodněním po stránce právní i skutkové."*[43] Tyto kánony tedy značí o tom, že v rozhodnutí musí být uvedena i skutková podstata zločinu a uvedeno na základě čeho se takto rozhodlo.

5.7.3. Zásada zjištění skutkového stavu věci – základní shody a rozdíly

Zásada zjištění skutkového stavu podle Trestního řádu stanoví, že orgány činné v trestním řízení jsou povinny zjistit skutkový stav věci, a to tak, aby o něm nebyly důvodné pochybnosti a v rozsahu, který je nezbytný pro jejich rozhodnutí. Kodex kanonického práva zase stanoví, že k tomu, aby mohl soudce rozhodnout, musí nabýt mravní jistotu a tato jistota má být nabyta z průběhu dokazování.

Tedy v obou případech je třeba toho, aby se dokazováním skutečně zjistilo, jak a kým se zločin stal i když Kodex kanonického práva přímo nehovoří o zjišťování skutkového stavu věci, hovoří ovšem o tom, že soudce má nabýt

[41] ERDÖ, Peter: *Problémy s morální jistotou v procesu manželské neplatnosti,* Časopis Tribunál, 1/2002, dostupné z: http://tribunal.kapitula.sk/2002-1/problemy.htm
[42] CIC 1983, kán. 1611 odst. 2
[43] CIC 1983, kán. 1720, odst. 3

mravní jistotu o věci z akt a důkazů, a že v rozhodnutí má být uvedeno zdůvodnění jak právní tak i skutkové, stejně jako je tomu u rozhodnutí podle Trestního řádu.

5.8. Zásada vyhledávací

5.8.1. Zásada vyhledávací dle zákona č. 141/1961 Sb.

„V řízení před soudem státní zástupce a obviněný mohou na podporu svých stanovisek navrhovat a provádět důkazy. Státní zástupce je povinen dokazovat vinu obžalovaného. To nezbavuje soud povinnosti, aby sám doplnil dokazování v rozsahu potřebném pro své rozhodnutí.“[44]

Tato zásada naplňuje i zásadu oficiality, a to především tím, že orgány činné v trestním řízení jsou povinny vyhledávat a provádět důkazy z úřední povinnosti. Jsou povinny pravdivě zjistit skutkový stav věci a ten se zjistí nalezením a provedením důkazů. Ani doznání obviněného orgány činné v trestním řízení nezbavuje této povinnosti. Orgány činné v trestním řízení tedy zkrátka musí vyhledávat důkazy a to jak v neprospěch obviněného, tak i v jeho prospěch.[45]

Což nevylučuje možnost součinnosti stran při dokazování, strany mohou samy předkládat soudu důkazy podporující jejich tvrzení.

5.8.2. Zásada vyhledávací dle CIC 1983

Zásada vyhledávací se v kanonickém trestním řízení uplatňuje především v přípravném řízení (tzv. inkviziční řízení) ve kterém je ordinář povinen opatrně věc prošetřit a zjistit všechny skutečnosti, koná se tedy vyšetřování o spáchaném zločinu a shromažďují se akta a důkazy.

[44] Zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním, §2 odst. 5
[45] Zákon č. 141/1961 Sb. *Trestní řád: komentář*. 7. vydání. Dostupné z: www.beck-online.cz str. 37

Takové šetření souvisí s prvořadou odpovědností diecéze za podporování blaha diecéze a zajištění církevní kázně.[46] Tuto zásadu naplňuje především kán. 1717 v § 1 *„kdykoli se ordinář alespoň s pravděpodobností doví o zločinu, opatrně zjistí…..skutečnosti, okolnosti a příčetnost…“* a kán. 1718 § 1 *„ordinář rozhodne, když má za to, že jsou dostatečně prokázány skutečnosti zločinu.“*

Důkazní břemeno leží v kanonickém řízení podle kán. 1526 § 1 především na straně žaloby *„Povinnost dokazovat má ten, co něco tvrdí“*, což znamená, že pokud ordinář dojde k závěru, že je nutné proti obviněnému zahájit soudní či mimosoudní řízení je nutné, aby mu vinu prokázal. Jelikož obžalovaný není během řízení povinen doznat se k trestnému činu a zároveň mu nemůže být uložena povinnost přísahat, že bude mluvit pravdu *(iusiurandum de veritate dicenda).*[47]

Taktéž tedy jako v trestním řízení sekulárním se musí v trestním řízení kanonickém z úřední povinnosti věc prošetřit, zjistit všechny okolnosti zločinu a musí se obviněnému dostatečně prokázat vina anebo jeho nevina (stačí pochybnost), aby mohlo být ve věci rozhodnuto.

5.8.3. Zásada vyhledávací – základní shody a rozdíly

Stejně tedy jako v trestním řízení sekulárním se musí v trestním řízení kanonickém z úřední povinnosti věc prošetřit, zjistit všechny okolnosti zločinu a musí se obviněnému dostatečně prokázat vina anebo jeho nevina (stačí pochybnost), aby mohlo být ve věci rozhodnuto. V obou řízeních se musí jasně zjistit skutkový stav, vše řádně prošetřit, shromáždit důkazy a pak na základě všech zjištěných skutečností rozhodnout.

[46] BEAL, John P., CORIDEN, James, GREEN, Zhomas J. (eds), *New Commentary on the Code of Canon Law*, New York:Paulist Press, 2000, str. 1807

[47] HRDINA, Ignác Antonín. *Kanonické právo: dějiny pramenů, teorie, platné právo*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011, str. 310

5.9. Zásada volného hodnocení důkazů

5.9.1. Zásada volného hodnocení důkazů dle zákona č. 141/1961 Sb.

„Orgány činné v trestním řízení hodnotí důkazy podle svého vnitřního přesvědčení založeného na pečlivém uvážení všech okolností případu jednotlivě i v jejich souhrnu.“[48]

Trestní řád stanoví, že orgány činné v trestním řízení hodnotí důkazy podle svého uvážení, nestanoví a neupravuje dále žádná další pravidla hodnocení důkazů, nestanoví váhu ani důkazní sílu jednotlivých důkazů, nestanoví dále ani míru důkazů potřebných k prokázání určité skutečnosti. Hodnocení důkazů tedy probíhá bez jakéhokoli omezení zákonem, tedy podle volného uvážení orgánu činných v trestním řízení. Důkazy jsou hodnoceny z hlediska jejich závažnosti, zákonnosti, věrohodnosti a pravdivosti.[49]

Zásada volného hodnocení důkazů je založena na vnitřním přesvědčení orgánů činných v trestním řízení, které důkazy hodnotí dle vlastního uvážení a přesvědčení založených na pečlivém zvážení, což ovšem, jak by se mohlo zdát, není projevem libovůle.

„Zásada volného hodnocení důkazů je základním a nezbytným předpokladem zjištění materiální pravdy v trestním řízení.“[50]

5.9.2. Zásada volného hodnocení důkazů dle CIC 1983

V kodexu kanonického práva je tato zásada založena na hodnocení důkazů podle svědomí soudce, který ve věci rozhoduje *„Důkazy musí soudce hodnotit podle svého svědomí při zachování právních norem o účinnosti některých důkazů.“*[51] To znamená, že v kanonickém trestním řízení hodnotí důkazy soudce, který má ve věci rozhodnout, a že záleží jen na jeho svědomí, které důkazy označí za důležité, které za méně důležité a které jako nepoužitelné. Tento soudce je však

[48] Zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním, §2 odst. 6
[49] Zákon č. 141/1961 Sb. *Trestní řád: komentář*. 7. vydání. Dostupné z: www.beck-online.cz, str. 41
[50] CÍSAŘOVÁ, Dagmar. *Trestní právo procesní*. 4. aktualiz. a přeprac. vyd. Praha: Linde, 2006, str. 80
[51] CIC 1983, kán. 1608 § 3

při hodnocení důkazů omezen ustanoveními o účinnosti některých důkazů[52], jako například kán. 1541 *„Veřejné listiny dokazují všechno, co se v nich přímo a hlavně tvrdí, pokud opačnými a zřejmými důkazy není zjištěno něco jiného.“* Nebo kán. 1573 *„Výpověď jednoho svědka nemůže být plným důkazem, pokud se nejedná o kvalifikovaného svědka….“*

5.9.3. Zásada volného hodnocení důkazů – základní shody a rozdíly

Zásada volného hodnocení důkazů je v trestním řízení sekulárním založeno na hodnocení důkazů podle vnitřního přesvědčení založeného na pečlivém uvážení a v trestním řízení kanonickém na svědomí při zachování právních norem účinnosti některých důkazů. Zásada volného hodnocení důkazů je tedy v obou případech stejná, v obou případech hodnotí důkazy orgán na základě svého dojmu a svého svědomí.

Rozdílem však je, že v trestním řízení kanonickém je rozhodováno na základě svědomí, ale při zachování právních norem účinnosti některých důkazů, což znamená, že Kodex kanonického práva u některých důkazů stanoví jejich věrohodnost a sílu a tím se musí soudce během hodnocení řídit. To v trestním řízení sekulárním není.

5.10. Zásada spolupráce se zájmovými sdruženími

5.10.1. Zásada spolupráce se zájmovými sdruženími dle zákona č. 141/1961 Sb.

„Všechny orgány činné v trestním řízení spolupracují se zájmovými sdruženími občanů a využívají jejich výchovného působení.“[53]

Zásada spolupráce se zájmovými sdruženími je založena na posilování výchovného působení na odsouzené osoby a je uskutečňována především při

[52] Legální hodnocení důkazů
[53] Zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním, §2 odst. 7

zamezování a předcházení trestné činnosti, při náhradě vazby, při zajišťování účasti veřejnosti při veřejném projednání věci v místě spáchání trestného činu, při výchově osob převzetím záruky za chování obviněného, za převýchovu odsouzeného či za dovršení nápravy odsouzeného.[54]

Zásada spolupráce orgánu činných v trestním řízení se zájmovými sdruženími občanů je zásadou, která umožňuje veřejnosti více se účastnit „boje“ s protispolečenskými jevy a tím pomáhat k zamezování a předcházení trestné činnosti.

5.10.2. Zásada spolupráce se zájmovými sdruženími dle CIC 1983

Zásada spolupráce se zájmovými sdruženími není Kodexem kanonického práva upravena.

5.11. Zásada obžalovací

5.11.1. Zásada obžalovací dle zákona č. 141/1961 Sb.

„Trestní stíhání před soudy je možné jen na základě obžaloby, návrhu na potrestání nebo návrhu na schválení dohody o prohlášení viny a přijetí trestu (dále jen "dohoda o vině a trestu"), které podává státní zástupce. Veřejnou žalobu v řízení před soudem zastupuje státní zástupce.“[55]

Trestní řízení před soudem je zahájeno podáním obžaloby, návrhu na potrestání nebo návrhu na schválení dohody o vině a trestu. Obžaloba nebo návrh na potrestání jsou soudu podávány státním zástupcem (*dominus litis*)[56], který pak zastupuje obžalobu jako procesní strana řízení, která před soudem stojí proti obžalovanému. Obžaloba, návrh na potrestání či návrh na schválení dohody o vině

[54] Zákon č. 141/1961 Sb. *Trestní řád: komentář*. 7. vydání. Dostupné z: www.beck-online.cz, str. 43
[55] Zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním, §2 odst. 8
[56] „pán sporu“

a trestu (jakožto nového institut) jsou základními podklady pro soudní řízení, bez nichž nemůže být soudní řízení vůbec zahájeno.[57]

Státní zástupce může vzít obžalobu zpět a to kdykoliv až do momentu odebrání se soud prvního stupně k závěrečné poradě. Po zahájení hlavního líčení tak může učinit však pouze se souhlasem obžalovaného.[58]

5.11.2. Zásada obžalovací dle CIC 1983

Zásada obžalovací je Kodexem kanonického práva upravena podobně jako v řízení trestním, akorát státní zástupce je zaměněn za ochránce spravedlnosti (*promotor iustitiae*) a obžaloba za žalobu. „*Jestliže ordinář rozhodl, že se zahájí trestní řízení soudní, předá akta vyšetřování ochránci spravedlnosti, který předloží soudci žalobu podle kán. 1502 a 1504.*“[59] Ordinář tedy v rámci přípravného řízení rozhoduje, zda je nutné zahájit trestní řízení proti pachateli zločinu a pokud dojde k závěru, že ano, musí ještě rozhodnout, zda se zahájí řízení mimosoudní (administrativní) nebo řízení soudní. Pokud se ordinář rozhodne pro řízení soudní, předá akta vyšetřování ochránci spravedlnosti, jehož povinností je vypracování žaloby a předání jí soudci. Žaloba má být vypracována písemně a má v ní být uveden předmět kauzy, navržení důkazů a žádost o rozhodnutí ve věci

Ochránce spravedlnosti tedy vystupuje v trestním řízení kanonickém podobně jako státní zástupce v trestním řízení sekulárním.

Žalobu může vzít ochránce spravedlnosti zpět, ale jen se souhlasem ordináře a obžalovaného.[60]

5.11.3. Zásada obžalovací – základní shody a rozdíly

V obou procesně-právních systémech je trestní řízení před soudem zahájeno podáním obžaloby. Pokud obžaloba není podána, nemůže být soudní řízení vůbec

[57] Zákon č. 141/1961 Sb. *Trestní řád: komentář*. 7. vydání. Dostupné z: www.beck-online.cz, str. 44
[58] Zákon č. 141/1961 Sb. *Trestní řád: komentář*. 7. vydání. Dostupné z: www.beck-online.cz, str. 45
[59] CIC 1983, kán. 1721
[60] CIC 1983, kán. 1724

zahájeno. Úprava zásady obžalovací je úprava téměř shodně upravena v obou právních systémech.

Rozdílem snad jen je, že v trestním řízení sekulárním podává obžalobu státní zástupce a že kromě obžaloby soudní řízení dále zahajuje návrh na potrestání či dohoda o vině a trestu a v trestním řízení kanonickém se soudní řízení zahajuje na základě žaloby podané soudu ochráncem spravedlnosti.

5.12. Rozhodování ve věci senátem

5.12.1. Zásada rozhodování ve věci senátem dle zákona č. 141/1961 Sb.

„V trestním řízení před soudem rozhoduje senát nebo samosoudce; předseda senátu nebo samosoudce rozhodují sami jen tam, kde to zákon výslovně stanoví. Rozhoduje-li v přípravném řízení soud v prvním stupni, rozhodnutí činí soudce.“[61]

Toto ustanovení Trestního řádu navazuje na čl. 94 odst. 1 Ústavy[62], který říká, že zákon stanoví případy, ve kterých bude rozhodovat senát, v ostatních věcech má rozhodovat samosoudce.

V prvním stupni rozhoduj v prvním stupni jak okresní, tak i soud krajský. Okresní soud tak rozhoduje v případech závažnějších trestných činů, u nichž zvláštní část zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby více než pět let. V ostatních případech rozhoduje v prvním stupni u okresního soudu samosoudce. Pokud projednává věc v prvním stupni Krajský soud, rozhoduje vždy v senátu. Příslušnost krajského soudu rozhodovat o věci v prvním stupni je mu dána § 17 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, který stanoví, že krajský soud rozhoduje o trestných činech, na něž je stanovena sazba trestu odnětí svobody s dolní hranicí nejméně

[61] Zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním, §2 odst. 9

[62] **“** Zákon stanoví případy, kdy soudci rozhodují v senátu a jaké je jeho složení. V ostatních případech rozhodují jako samosoudci.”

pěti let a dále taxativně vymezuje další případy, ve kterých je příslušný v prvním stupni rozhodovat krajský soud.

Senáty okresních soudů jsou složeny z předsedy senátu a dvou přísedících. Senáty krajských soudů rozhodujících v prvním stupni jsou složeny stejně jako je tomu u soudu okresního, tedy z předsedy a dvou přísedících. Senáty krajských soudů se v ostatních případech skládají z předsedy soudu a dvou soudců. Vrchní soud rozhoduje taktéž v senátu složeného z předsedy a dvou soudců. U Nejvyššího soudu se senát skládá z předsedy a dvou soudců anebo z devíti soudců v případě velkých senátů.[63]

5.12.2. Zásada rozhodování ve věci senátem dle CIC 1983

Soudy během kanonického trestního řízení taktéž rozhodují senátem či samosoudcem, jako je tomu u trestního řízení sekulárního, o čemž například značí kánony 1424 či 1425.

Kán. 1424 „*Samosoudce u kteréhokoliv soudu si může přibrat jako poradce dva přísedící, duchovní nebo laiky řádného života.*“ Kán. 1425 § 1 „*Senátu ze tří soudců – opačný obyčej se neschvaluje- jsou vyhrazeny z trestních věcí a) zločiny, u nichž lze uložit trest propuštění z duchovenského stavu, b) uložení nebo úřední prohlášení exkomunikace.*“ Kán 1425 § 2 „*Biskup může svěřit obtížnější nebo důležitější věci senátu ze tří nebo pěti soudců.*“

Soud prvního stupně tedy koná řízení taktéž jak pouze samosoudcem tak i v senátu. Koná-li řízení samosoudce, může si na pomoc přizvat dva přísedící, kterými mohou být i laici, kteří žijí řádným životem. Senátem se u soudu prvního stupně rozhoduje u závažnějších zločinů, jako jsou zločiny, u kterých lze uložit trest propuštění z duchovenského stavu nebo exkomunikace. Senát pak rozhoduje ve složení tří nebo pěti soudců, z nichž jeden ze soudců senátu předsedá. Předsedou by měl být soudní vikář nebo víceoficiál.

Ve druhém stupni by měl soud rozhodovat ve stejném složení, jako tomu bylo u soudu prvního stupně: Kán. 1441 „*Soud druhého stupně musí být utvořen*

[63] 141/1961 Sb. *Trestní řád: komentář*. 7. vydání. Dostupné z: www.beck-online.cz , str. 48

stejným způsobem jako soud prvního stupně. Jestliže však u soudu prvního stupně podle kán. 1425, § 4 vynesl rozsudek samosoudce, koná soud druhého stupně řízení v senátě.“

5.12.3. Zásada rozhodování ve věci senátem – zásadní shody a rozdíly

Jak v trestním řízení sekulárním tak v trestním řízení kanonickém v prvním stupni rozhoduje buď samosoudce, nebo senát.

V trestním řízení sekulárním v prvním stupni rozhoduje samosoudce nebo senát složený ze soudce (předsedy) a dvou přísedících. V trestním řízení kanonickém rozhoduje buď samosoudce, který si může přizvat dva přísedící anebo v senátu složeného ze tří soudců, případně z pěti soudců. V trestním řízení kanonickém tedy v prvním stupni rozhodují samosoudce, samosoudce a dva přísedící anebo senát složený ze tří soudců. Samosoudce a soudce se dvěma přísedícíma tedy v prvním stupni rozhodují u obou trestních řízení. Rozdílem je, že v trestním řízení sekulárním v prvním stupni nerozhoduje senát složený ze tří soudců.

Senát složený z předsedy a dvou soudců (tedy tří soudců) v trestním řízení sekulárním rozhoduje ve druhém stupni. Ve druhém stupni řízení kanonickém rozhoduje soud ve stejném složení, jako tomu bylo v prvostupňovém řízení, ale pokud rozhodoval samosoudce, bude ve druhém stupni rozhodovat senát.

Senát rozhodujícího v řízení kanonickém se skládá ze tří nebo pěti soudců (v případě závažných zločinů). Složení senátu rozhodujícím v řízení sekulárním ve druhém stupni je předseda a dva soudci.

5.13. Zásada veřejnosti

5.13.1. Zásada veřejnosti dle zákona 141/1961 Sb.

„Trestní věci se před soudem projednávají veřejně tak, aby se občané mohli projednávání zúčastnit a jednání sledovat. Při hlavním líčení a veřejném zasedání smí být veřejnost vyloučena jen v případech výslovně stanovených v tomto nebo zvláštním zákoně.“[64]

Tato zásada uvedená v § 2 odst. 10 Trestního řádu navazuje na ustanovení Ústavy a Listiny základních práv a svobod, konkrétně jde o ustanovení čl. 96 odst. 2 Ústavy[65] a čl. 38 odst. 2 LPS[66].

Tato zásada znamená, že k trestnímu řízení před soudem má přístup i širší veřejnost, celé řízení probíhá před touto veřejností a rozhodnutí je pak před ní vyneseno. Je to tedy uplatňování jakési kontroly výkonu soudnictví a měla by tato zásada tedy zaručit zákonnost řízení. „*Evropský soud pro lidská práva ve věci Pretto, A-71 (1983) uvedl, že „veřejnost řízení chrání strany před tajnou justicí vymykající se kontrole veřejnosti; je také jedním z prostředků pro zachování důvěry k soudům. Průhlednost, kterou propůjčuje výkonu spravedlnosti, napomáhá dosažení cíle čl. 6 odst. 1, tj. spravedlivého procesu“*.[67]

Tato zásada je prolomena neveřejným a vazebním zasedáním, které se konají bez přítomnosti veřejnosti a v případě trestního řízení proti mladistvým je tato zásada výrazně omezena. Veřejnost lze vyloučit i z řízení, které by mělo být vedeno jako veřejné, a to ve výjimečných případech, které stanoví zákon.

5.13.2. Zásada veřejnosti dle CIC 1983

Zásadu veřejnosti Kodex kanonického práva neupravuje, naopak, trestní řízení kanonické je provázeno zásadou neveřejnosti, o čemž hovoří kán. 1470 § 1

[64] Zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním, §2 odst. 10
[65] „Jednání před soudem je ústní a veřejné; výjimky stanoví zákon. Rozsudek se vyhlašuje vždy veřejně"
[66] „Každý má právo, aby jeho věc byla projednána veřejně, bez zbytečných průtahů a v jeho přítomnosti a aby se mohl vyjádřit ke všem prováděným důkazům. Veřejnost může být vyloučena jen v případech stanovených zákonem."
[67] Zákon č. 141/1961 Sb. *Trestní řád: komentář*. 7. vydání. Dostupné z: www.beck-online.cz, str. 50

„Pokud místní zákon nestanoví jinak, jsou v soudní síni při projednávání záležitosti soudem přítomni pouze ti, jejichž účast stanovil zákon nebo soudce jako nutnou pro provedení řízení.“ Toto ustanovení Kodexu kanonického práva umožňuje, aby při jednání u soudu byli přítomni pouze ti, jejichž přítomnost vyžaduje soudce nebo zákon.

Soudce může dokonce rozhodnout, že se ve věci bude konat řízení tajně, což by znamenalo, že se výslechů svědků nesmí zúčastnit ani jejich advokáti nebo zástupci. Toto je upraveno kán. 1559 *„Výslechu svědků se strany nesmějí zúčastnit, pokud soudce, jde-li o věc týkající se soukromého prospěchu, nerozhodl, že mohou být přítomné. Zúčastnit se mohou jejich advokáti nebo zástupci, pokud soudce vzhledem k věcným a osobním okolnostem nerozhodl, že je nutné konat řízení tajně.“*

Zásada neveřejnosti je zárukou diskrétnosti řízení.

5.13.3. Zásada veřejnosti – základní shody a rozdíly

Zásada veřejnosti je zásada, která ovládá pouze řízení sekulární. Kanonické řízení je ovládáno naopak zásadou neveřejnosti.

Jedinou shodou v tomto případě je asi fakt, že v trestním řízení sekulárním se také konají řízení, ke kterým veřejnost také nemá přístup a že i z řízení, které by jinak mělo být veřejné, může být veřejnost vyloučena z důvodů daných zákonem. Tedy trestní řízení sekulární je sice provázeno zásadou veřejnosti, ale jsou i případy, kdy se konají řízení neveřejné.

5.14. Zásada ústnosti

5.14.1. Zásada ústnosti dle zákona 141/1961 Sb.

„Jednání před soudy je ústní; důkaz výpověďmi svědků, znalců a obviněného se provádí zpravidla tak, že se tyto osoby vyslýchají.“[68]

[68] Zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním, §2 odst. 11

Zásada ústnosti upravená trestním řádem navazuje na ustanovení Ústavy, čl. 96 odst. 2[69]. Je to tedy další zásada daná Ústavou.

Tato zásada je založená na tom, že trestní řízení před soudem probíhá ústně, tedy soud rozhoduje především na základě ústně provedených důkazů a ústních přednesů – *„quo non est in foro, non est in mundo“* – co není před soudem, není na světě.[70] To ovšem neznamená, že se u soudního řízení také nevyužívá písemného styku soudu se stranami, písemně se například účastníci řízení předvolávají, zasílají písemné vyjádření a případně se i písemně odvolávají.

Zásada ústnosti zaručuje uplatnění zásady bezprostřednosti, tyto dvě zásady jsou navzájem velice spjaty.

Zásadní výjimkou ze zásady ústnosti je zkrácené řízení, jejímž výsledkem je vydání trestního příkazu. V tomto případě rozhodne soudce o vině a trestu na základě návrhu na potrestání, který soudu podá státní zástupce, a to bez předvolání procesních stran a nařízení jednání.

5.14.2. Zásada ústnosti dle CIC 1983

Zásada ústnosti se taktéž v kanonickém řízení neuplatňuje, nýbrž se uplatňuje zásada písemnosti. Tato zásada *„ je vyjádřena floskulí quo non est in actis, non est in munndo (co není ve spise, jako by nebylo na světě).“*[71] O tomto vypovídá kán. 1472 § 1 *„Soudní akta, která se týkají jednak podstaty otázky, čili akta záležitosti, jednak která patří k formě řízení čili akta řízení, musí být vyhotovena písemně.“* To tedy znamená, že všechny důkazy a skutečnosti musí být soudu předloženy písemně. Uplatňuje se především v důkazním řízení.

V trestním kanonickém řízení se ovšem může zločin projednávat i ústně, o čemž značí kán. 1725 *„Při písemném nebo ústním projednávání záležitostí je obžalovaný vždy oprávněn, aby buď on nebo jeho advokát nebo zástupce psal nebo mluvil jako poslední.“*

[69] „Jednání před soudem je ústní a veřejné; výjimky stanoví zákon. Rozsudek se vyhlašuje vždy veřejně.”
[70] CÍSAŘOVÁ, Dagmar. *Trestní právo procesní*. 4. aktualiz. a přeprac. vyd. Praha: Linde, 2006, str. 37
[71] HRDINA, Ignác Antonín. *Kanonické právo: dějiny pramenů, teorie, platné právo*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011, str. 311

5.14.3. Zásada ústnosti – základní shody a rozdíly

Zásada ústnosti se uplatňuje pouze v trestním řízení sekulárním. V řízení kanonickém se spíše uplatňuje zásada písemnosti.

Trestní řízení sekulární je založeno na ústním projednání věci, což znamená, že všechny důkazy a všechny listiny musí být provedeny před soudem a soud rozhoduje především na základě ústních přednesů. V kanonickém trestním řízení zase musí být soudu vše předloženo písemně.

I když je kanonické řízení založené na zásadě písemnosti, tak v některých případech se záležitosti projednávají i ústně a i když je trestní řízení sekulární založené na zásadě ústnosti tak se některé úkony činí písemně.

5.15. Zásada bezprostřednosti

5.15.1. Zásada bezprostřednosti dle zákona č. 141/1961 Sb.

„Při rozhodování v hlavním líčení, jakož i ve veřejném, vazebním a neveřejném zasedání smí soud přihlédnout jen k těm důkazům, které byly při tomto jednání provedeny.“[72]

Zásada bezprostřednosti znamená, že je soud povinen rozhodnout ve věci na základě důkazů, který byly před ním provedeny, tedy na základě svých bezprostředních dojmů z provedení důkazů a tyto důkazy má soud čerpat z nejbližšího zdroje zjišťované skutečnosti. Zásada bezprostřednosti tedy vyžaduje dva zásadní požadavky a těmi jsou rozhodovat z bezprostředního dojmu z provedených důkazů a důkazy brát z nejbližšího pramene zjišťované skutečnosti.

Bezprostřednost je viděna především v tom, že je soudci umožněno, aby se osobně seznámil se všemi důkazy, aby mu procesní strany vysvětlily svá stanoviska, aby se jich v případě nějakých nejasností na to mohl doptat, a tím je

[72] Zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním, §2 odst. 11

mu tedy umožněno, aby si n věc vytvořil správný a bezprostřední názor. Trestní řád také proto v § 220 stanoví, že soudce může přihlížet jen ke skutečnostem a důkazům, které byly provedeny a probrány v hlavním líčení.

Druhým požadavkem zásady bezprostřednosti je zjišťování skutečností z nejbližšího pramene a to proto, že čím je tento pramen bližší dokazované skutečnosti tím je větší pravděpodobnost, že je spolehlivější a přesnější, naopak čím je pramen vzdálenějším tím větší je nebezpečí nepřesnosti.[73]

Ze zásady bezprostřednosti vyplývají další dvě procesní pravidla. Těmi jsou pravidlo nezměnitelnosti složení soudu a pravidlo neporušitelnosti soudního jednání.

Pravidlem nezměnitelnosti složení soudu se rozumí, že soudce rozhodující ve věci se musí řízení účastnit od začátku až do konce a nelze jej vyměnit za soudce jiného. Pokud dojde ke změně složení senátu, musí hlavní líčení nutně proběhnout znova.

Druhý pravidlem vycházejícím ze zásady bezprostřednosti je nepřerušitelnost soudního jednání, jehož smyslem je, že by měl soud rozhodovat na základě svého bezprostředního dojmu z dokazování a celého řízení, což tedy znamená, že by řízení nemělo být přerušováno a pokud možno ani odročováno, aby soudu zůstal tento bezprostřední dojem. Zcela výjimečně se může jednání odročit na neurčito.

Zásadním prolomením této zásady je vydání trestního příkazu, a to především toho, že všechny důkazy mají být provedeny před soudcem.

5.15.2. Zásada bezprostřednosti dle CIC 1983

Zásada bezprostřednosti v kanonickém řízení platí obdobně jako v trestním řízení sekulárním. Tento fakt se dá odvodit z kán. 1608, který stanoví zásadu volného hodnocení důkazů a hlavně fakt, že soudce k vydání rozhodnutí musí

[73] Zákon č. 141/1961 Sb. *Trestní řád: komentář*. 7. vydání. Dostupné z: www.beck-online.cz , str. 55

nabýt mravní jistoty, a to z akt a důkazů, které musí zhodnotit podle svého svědomí.

To tedy znamená, že soudce zhodnotí jemu předložené důkazy a akta podle svého svědomí, tedy tak jak na něho působí bezprostředně, stejně jako je tomu v trestní řízení sekulárním, a pokud z takto zhodnocených důkazů soudce nezíská mravní jistotu o věci, rozhodne, že právo žalobce není jisté a obžalovaného zprostí žaloby.

5.15.3. Zásada bezprostřednosti – základní shody a rozdíly

Zásada bezprostřednosti není Kodexem kanonického práva konkrétně vymezena, ale dá se dovodit z ustanovení kán. 1608. To říká, že soudce rozhoduje na základě akt a důkazů, které hodnotí podle svého svědomí. Trestní řád říká, že soudce hodnotí důkazy podle svého uvážení, podle svého svědomí a podle toho jak na něho působí bezprostředně. Úprava je tedy podobná. Kodex kanonického práva sice o bezprostřednosti v souvislosti s rozhodováním soudce nemluví, ale taktéž soudce rozhoduje na základě toho, jak na něho důkazy působí a podle toho jak on sám je zhodnotí.

Pokud jde o pravidlo nezměnitelnosti složení soudu tak Kodex kanonického práva stanoví v kán. 1425 § 5, že soudce může soudní vikář odvolat, ale jen z velmi závažných důvodů. Takže až na velmi výjimečné případy i zde funguje pravidlo, že řízení vede jeden soudce od začátku až do konce. To tedy znamená, že i toto pravidlo je upraveno v obou řízeních podobně.

5.16. Zásada práva na obhajobu

5.16.1. Zásada práva na obhajobu dle zákona č. 141/1961 Sb.

„Ten, proti němuž se trestní řízení vede, musí být v každém období řízení poučen o právech umožňujících mu plné uplatnění obhajoby a o tom, že si též

může zvolit obhájce; všechny orgány činné v trestním řízení jsou povinny umožnit mu uplatnění jeho práv.“[74]

Zásada práva na obhajobu vychází z čl. 40 odst. 3 LPS[75]. Právo na obhajobu je důležitou zásadou trestního řízení, neboť by měla vést ke správnému zjištění skutkového stavu a vydání zákonného a spravedlivého rozhodnutí. Mělo by to tedy vést k tomu, aby nebyl odsouzen nevinný a naopak, aby byl odsouzen pachatel, ale jen za skutky, které spáchal a hlavně, aby mu za to byl uložen spravedlivý trest.

Podezřelý, obviněný či obžalovaný má tedy právo zvolit si obhájce, a pokud nemá prostředky k tomu, aby si mohl obhájce zvolit a hradil tak náklady obhajoby, může soud požádat, aby mu soudce přiznal nárok na bezplatnou obhajobu nebo obhajobu za sníženou odměnu. V případě nutné obhajoby však obviněný mít obhájce musí, to znamená, že je obviněný soudcem vyzván, aby si obhájce zvolil v určité lhůtě a pokud tak neučiní, že mu bude přidělen advokát ex offo. Zákon jasně vymezuje případy obligatorního zastoupení obhájcem a zároveň stanoví i případy, kdy je nutná obhajoba advokátem i v přípravném řízení.

V případě nutné obhajoby je nutné, aby se obhájce účastnil všech procesních úkonů, pokud tomu tak není a je učiněn úkon, u kterého měl být obhájce přítomen a nebyl je tento úkon neplatný.

5.16.2. Zásada práva na obhajobu dle CIC 1983

Kán. 1481 Kodexu kanonického práva stanoví obligatorní obhajobu advokátem v trestním řízení. *„V trestním řízení musí mít obžalovaný vždy advokáta, kterého si zvolil nebo kterého mu ustanovil soudce.“*[76]

[74] Zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním, §2 odst. 12

[75] „Obviněný má právo, aby mu byl poskytnut čas a možnost k přípravě obhajoby a aby se mohl hájit sám nebo prostřednictvím obhájce. Jestliže si obhájce nezvolí, ačkoliv ho podle zákona mít musí, bude mu ustanoven soudem. Zákon stanoví, v kterých případech má obviněný právo na bezplatnou pomoc obhájce.“

[76] CIC 1983, kán. 1481 § 2

To znamená, že pokud si účastník řízení nezvolí advokáta sám, bude mu ustanoven soudcem, tzv. ***ex offo*** (z úřední povinnosti). Soud ke zvolení advokáta obžalovaného musí vyzvat a stanovit mu k tomu přiměřenou lhůtu, pokud tak ve stanovené lhůtě neučiní, stanoví mu ho soudce sám. Obžalovaný tedy bez dalšího musí být v řízení zastupován advokátem, nemá tedy možnost obhajovat se sám jako je tomu u soudního řízení sporného. Advokátem může být jen osoba zletilá, musí mít dobrou pověst, musí být katolíkem a doktorem kanonického práva nebo být opravdu znalá a musí být schválená biskupem. Advokátů si může obžalovaný zvolit i více.[77]

„V řízeních, která vyžadují advokáta, by nepřítomnost advokáta znamenala porušení procedurálního práva. Nepřítomnost advokáta by se v takových případech mohla rovnat odepření práva na obhajobu, které je podle kánonu 1620 důvodem ke stížnosti na neplatnost rozsudku.“[78] Obligatorní nutnost advokáta tedy znamená, že v případě nepřítomnosti advokáta, by k řízení vůbec nemělo dojít, neboť by pak případné rozhodnutí ve věci bylo neplatné.

5.16.3. Zásada práva na obhajobu – základní shody a rozdíly

Úprava zásady na obhajobu je v kanonickém trestním řízení upravena téměř totožně, jako v trestním řízení sekulárním. Rozdílem je snad jen, že v kanonickém trestním řízení je u všech zločinů a u každého trestního řízení obligatorní obhajoba advokátem, tedy advokát u žádného trestního řízení nesmí chybět a v trestním řízení sekulárním existují i případy, kdy tato nutná obhajoba být nemusí a obžalovaný se může před soudem obhajovat sám. A druhým rozdílem je, že Trestní řád stanoví i případy, kdy je v trestním řízení obhajoba nutná i v přípravném řízení, což Kodex kanonického práva nezná.

[77] CIC 1983, kán. 1482 - 1483

[78] Kašný J.:Advokát v kanonických řízeních, Revue církevního práva, 2001, č. 18 1/01, dostupné z: http://spcp.prf.cuni.cz/15-20/18-kasn.htm

5.17. Zásada práva užívat v trestním řízení mateřského jazyka

5.17.1. Zásada práva užívat v trestním řízení mateřského jazyka dle zákona č. 141/1961 Sb.

„Orgány činné v trestním řízení vedou řízení a vyhotovují svá rozhodnutí v českém jazyce. Každý, kdo prohlásí, že neovládá český jazyk, je oprávněn používat před orgány činnými v trestním řízení svého mateřského jazyka nebo jazyka, o kterém uvede, že ho ovládá.“[79]

Zásada práva užívat v trestním řízení navazuje na ustanovení čl. 37 odst. 4 LPS.[80]

Zásada práva užívat v trestním řízení mateřského jazyka zajišťuje procesním stranám právo užívat při trestním řízení mateřského jazyka nebo jazyka, který dobře ovládá. Toto právo mají všichni účastníci řízení. Osoba neznalá českého jazyka musí prohlásit, že ho neovládá a sdělit jaký jazyk ovládá a jestli bude chtít užívat jazyka mateřského nebo jazyka, který dobře ovládá. Prohlásí-li tedy tato osoba, že český jazyk neovládá, je přibrán tlumočník a všechny písemnosti, jako jsou například usnesení o zahájení trestního stíhání, usnesení o vazbě, obžaloba, návrh na potrestání či dohoda o vině a trestu, se obviněnému musí přeložit do požadujícího jazyka, tedy pokud obviněný neprohlásí, že tento překlad nepožaduje. Obviněnému může obsah takových písemností vyložit jeho obhájce, proto je dobré při volení obhájce přihlížet k tomu jestli tento obhájce ovládá jazyk obviněného. Pokud obviněný jazyk obviněného neovládá, použije se tlumočník.[81]

5.17.2. Zásada práva užívat v trestním řízení mateřského jazyka dle CIC 1983

Kodex kanonického práva zná podobné ustanovení, kterým je kán. 1471 a který stanoví, že pokud osoba tázána před soudem mluví jazykem, který soudce nebo některá ze stran nezná je soudce povinen ustanovit tlumočníka. Výpovědi se písemně zaznamenají a pak se k nim připojí překlad.

[79] Zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním, §2 odst. 14
[80] „ Kdo prohlásí, že neovládá jazyk, jímž se vede jednání, má právo na tlumočníka.“
[81] Zákon č. 141/1961 Sb. *Trestní řád: komentář.* 7. vydání. Dostupné z: www.beck-online.cz, str. 56

„Jestliže některá soudem dotazovaná osoba užívá jazyk, který nezná soudce nebo strany, použije se vhodného tlumočníka, kterého ustanoví soudce. Výpovědi se písemně zaznamenají v původním jazyce a připojí se překlad. Tlumočníka se také použije, má-li být dotazován hluchý nebo němý, pokud případně soudce raději nechce, aby na dané otázky odpověděl písemně.“[82]

Kán. 1475 § 2 dále stanoví povinnost překladu akt, pokud vyšší soud nezná jazyk, kterým jsou akta vyhotovena *„Jestliže akta byla vyhotovena jazykem, který nezná vyšší soud, přeloží se do jiného jazyka, který soud zná, a poskytne se záruka věrnosti překladu.“*

V těchto ustanoveních se nehovoří o právu na používání mateřského jazyka v rámci kanonického řízení, ale každopádně se zde hovoří o nutnosti ustanovení tlumočníka, pokud soud neužívá stejného jazyka jako ten, který je u soudu slyšen.

5.17.3. Zásada práva užívat v trestním řízení mateřského jazyka – základní shody a rozdíly

Trestní řád mluví o vyhotovování rozhodnutí v českém jazyce a oprávnění každého účastníka, při trestním řízení užívat svého mateřského jazyka nebo jazyka, který ovládá.

Kodex kanonického práva o oprávnění užití mateřského jazyka přímo nemluví, ale stanoví, že v případě, že soudce nebo strana neovládá stejný jazyk jako dotazovaná osoba je povinen ustanovit příslušného tlumočníka, což ve své podstatě znamená totéž. Rozhodnutí se v trestním řízení sekulárním tedy vyhotovují v českém jazyce, ale v případě, že účastník řízení český jazyk neovládá je mu zaslán překlad tohoto rozhodnutí. Podobně tomu je i v kanonickém řízení, kde se výpovědi taktéž vyhotovují v původním jazyce a k nim se pak připojí překlad.

[82] CIC 1983, kán. 1471

5.18. Zásada zajištění práv poškozeného

5.18.1. Zásada zajištění práv poškozeného dle zákona č. 141/1961 Sb.

„Orgány činné v trestním řízení jsou povinny v každém období řízení umožnit poškozenému plné uplatnění jeho práv, o kterých je třeba ho podle zákona vhodným způsobem a srozumitelně poučit, aby mohl dosáhnout uspokojení svých nároků; řízení musí vést s potřebnou ohleduplností k poškozenému a při šetření jeho osobnosti.“[83] Toto ustanovení bylo nově zařazeno do základních zásad trestního řádu a to pod odst. 15 novelou účinnou od 1. 8. 2013.

Tato nově upravená zásada ukládá orgánům činných v trestním řízení povinnost v každé části trestního řízení umožnit poškozenému, aby mohl zcela uplatnit svá práva a o této možnosti ho poučit, přičemž musí být brán zřetel na osobnost poškozeného. Zásada zajištění práv poškozeného je zdůrazněním postavení poškozeného v rámci trestního řízení.

Trestní řád v §2 odst. 15 vymezuje postup orgánů činných v trestním řízení vůči poškozenému, a to především tak, že musí poškozenému umožnit zcela uplatnit svá práva, která mu zákon přiznává v každém stádiu trestního řízení, což zajišťuje posílení postavení poškozeného v trestním řízení. Umožnění uplatnění práv poškozeného je především založeno na poučení poškozeného o tom, že tyto práva může uplatnit. Poškozený tedy musí vědět, kdy, jak a jakém rozsahu může svá práva uplatnit, proto mají orgány činné v trestním řízení poškozeného o tomto srozumitelně poučit a vše mu sdělit. Poučení by mělo být učiněno vhodným způsobem, a to volbou pro poškozeného přijatelných prostředků s ohledem na jeho zejména psychický stav, tak aby poučení pochopil. Toto celé má vést k tomu, aby poškozený dosáhl uspokojení nároku na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení. [84]

Zásada zajištění práva poškozeného v sobě zahrnuje i povinnost orgánu vést řízení ohleduplně vůči poškozenému tak, aby byla šetřena jeho osobnost.

[83] Zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním, §2 odst. 15
[84] Zákon č. 141/1961 Sb. *Trestní řád: komentář*. 7. vydání. Dostupné z: www.beck-online.cz 2013, str. 60

5.18.2. Zásada zajištění práv poškozeného dle CIC 1983

Hlava 3. Knihy VII. upravuje žalobu o náhradu škody způsobené poškozenému.

„*Poškozená strana může při trestním řízení podat žalobu spornou o náhradu škody vzniklé zločinem.*“[85] Připojit se takto řízení může poškozený pouze v prvním stupni. Pokud se tedy poškozený připojí k trestnímu řízení na základě žaloby o náhradě škody je soudce povinen o této žalobě rozhodnout.

Tyto ustanovení o žalobě o náhradu škody jsou jedinými, kde se Kodex kanonického práva zmiňuje o poškozeném, jakož to o osobě, které byla zločinem způsobená škoda.

5.18.3. Zásada zajištění práv poškozeného – základní shody a rozdíly

Zásada zajištění práv poškozeného je nově upravena trestním řádem. Kodexem kanonického práva upravena není. Kodex kanonického práva se pouze zmiňuje, že má poškozený právo na náhradu škody, tím že podá žalobu na náhradu škody a tím se připojí k řízení. Kodex kanonického práva pak už, ale nestanoví, že by měl soud nebo orgány účastnící se řízení nějak dbát práv poškozeného, tak jako je tomu v trestním řízení sekulárním.

5.19. Zásada přezkoumatelnosti meritorního rozhodnutí

5.19.1. Zásada přezkoumatelnosti meritorního rozhodnutí dle zákona č. 141/1961 Sb.

V trestním řízení sekulárním, stejně tak jako v celém českém právním řádu, se uplatňuje zásada dvojinstančního řízení, tedy zásada přezkoumatelnosti rozhodnutí, a to jak meritorního tak i rozhodnutí jiných.

[85] CIC 1983, kán. 1729 § 1

Meritorním rozhodnutím ve věci je rozhodnutím ve věci samé. V trestím řízení může být ve věci samé rozhodnuto rozsudkem, usnesením nebo trestním příkazem.

Řádným opravným prostředkem proti Rozsudku je odvolání, které se podává soudu, který rozsudek vydal a to ve lhůtě osmi dnů od doručení opisu rozsudku. Odvolání má odkladný a devolutivní účinek.

„Opravným prostředkem proti rozsudku soudu prvního stupně je odvolání. Proti rozsudku, kterým soud schválil dohodu o vině a trestu, lze podat odvolání pouze v případě, že takový rozsudek není v souladu s dohodou o vině a trestu, jejíž schválení státní zástupce soudu navrhl. Proti rozsudku, kterým soud schválil dohodu o vině a trestu, může poškozený, který uplatnil nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení, podat odvolání pro nesprávnost výroku o náhradě škody nebo nemajetkové újmy v penězích nebo o vydání bezdůvodného obohacení, ledaže v dohodě o vině a trestu souhlasil s rozsahem a způsobem náhrady škody nebo nemajetkové újmy nebo vydáním bezdůvodného obohacení a tato dohoda byla soudem schválena v podobě, s níž souhlasil.“[86]

Řádným opravným prostředkem proti usnesení je stížnost, taktéž podávána orgánu, který jej vydal a to ve lhůtě tří dnů od doručení opisu usnesení. Ne všechny podané stížnosti mají odkladný účinek. Odkladný účinek mají jen ty stížnosti, u kterých to stanoví zákon.

„Opravným prostředkem proti usnesení je stížnost.“[87]

Opravným prostředkem proti Trestnímu příkazu je odpor, taktéž podávaný soudu, jenž jej vydal ve lhůtě osmi dnů od doručení. Podáním odporu se trestní příkaz ruší a musí být nařízeno hlavní líčení. Věc bude projednána stejným soudem, jaký vydal trestní příkaz, chybí zde tedy devolutivní účinek.

„Obviněný, osoby, které jsou oprávněny podat v jeho prospěch odvolání, a státní zástupce mohou podat proti trestnímu příkazu odpor. Odpor se podává u soudu, který trestní příkaz vydal, a to do osmi dnů od jeho doručení. Osobám,

[86] Zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním, §245 odst. 1
[87] Zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním, §141 odst. 1

které mohou podat odvolání ve prospěch obviněného, s výjimkou státního zástupce, končí lhůta týmž dnem jako obviněnému. Jestliže se trestní příkaz doručuje jak obviněnému, tak i jeho obhájci, běží lhůta od toho doručení, které bylo provedeno později. Na navrácení lhůty se obdobně užije ustanovení § 61. Po doručení trestního příkazu může se oprávněná osoba odporu výslovně vzdát.“[88]

5.19.2. Zásada přezkoumatelnosti meritorního rozhodnutí dle CIC 1983

V kanonickém trestním řízení neexistuje stejně jako u trestního řízení sekulárního pouze jednoinstanční řízení, naopak, v kanonickém trestním řízení je možné se proti rozhodnutí soudu prvního stupně odvolat a meritorní rozhodnutí soudu prvního stupně tak nechat přezkoumat soudem stupně druhého. Toto odvolání má pak odkladný účinek.

Kán. 1628 „*Strana, která se domnívá, že je rozsudkem poškozena,…….jsou oprávněni odvolat se k vyššímu soudci, při zachování kán. 1629.“* V kán. 1929 jsou taxativně vymezeny případy, kdy se odvolat nelze. Odvolání lze učinit pouze proti nepravomocnému rozsudku a to do patnácti dnů od seznámení se s tímto rozsudkem soudci, který vydal rozsudek proti, kterému odvolání směřuje. Po uplynutí patnácti denní lhůty se má za to, že se procesní strany vzdaly odvolání.

Kán. 1353 „*Soudní nebo správní odvolání proti rozsudku nebo rozhodnutí, kterým byl trest uložen nebo prohlášen, má odkladné účinky*.“ To znamená, že pokud bylo proti rozhodnutí prvního stupně podáno odvolání, je nevykonatelné, neproveditelné.

Kán. 1727 § 1 „*Obžalovaný může podat odvolání i v případě, že byl rozsudkem osvobozen pouze proto, že trestní postih byl dán na uvážení soudci nebo protože soudce použil oprávnění podle kán. 1344 a 1345.“* Obžalovaný tedy může podat trošku paradoxně i odvolání proti svému osvobození.

Výjimkou z této zásady by byl případ, kdy by v prvním stupni rozhodoval papež nebo Nejvyšší soud Apoštolské signatury, neboť proti jejich rozhodnutí

[88] Zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním, §314g odst. 1

není odvolání přípustné. Což stanoví kán. 1629 „*Odvolání není přípustné od rozsudku papeže nebo Apoštolské signatury.*“

5.19.3. Zásada přezkoumatelnosti meritorního rozhodnutí – základní shody a rozdíly

Zásada přezkoumatelnosti meritorního rozhodnutí provází jak řízení sekulární tak trestní řízení kanonické.

Oba tyto dva právní systémy znají dvojinstančnost řízení, což znamená, že proti meritornímu rozhodnutí soudu prvního stupně lze podat odvolání. Trestní řízení sekulární na rozdíl od řízení kanonického zná i jiné formy opravných prostředků, jakými jsou stížnost a odpor. Stížnost zná i právo kanonické a to v případě, podání stížnosti na neplatnost rozsudku. Kanonické řízení oproti trestnímu řízení sekulárnímu zná dokonce i v některých případech instanci třetí.

Lhůty k podání odvolání jsou taktéž rozdílné, odvolání v trestní řízení sekulárním se podává ve lhůtě osmi dnů od doručení a odvolání v kanonickém řízení je nutné podat do patnácti dnů. V obou řízeních má odvolání odkladný i devolutivní účinek. Obě formy odvolání se podávají soudu, který rozhodnutí vydal.

6. ZÁVĚR

Cílem této mé Diplomové práce bylo věnovat se porovnání principů a institutů kanonického práva s trestním právem procesním. Nejdůležitějšími prameny, ze kterým jsem ve své práci vycházela, byly především CODEX IURIS CANONICI 1983 a zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, jakožto základních pramenů kanonického práva a trestního práva procesního.

Práce je rozdělena do čtyř základních kapitol, které se dále dělí na podkapitoly. V první kapitole je obecně vymezen pojem kanonického práva a trestního práva procesního. Nejprve je provedeno pojmové vymezení kanonického práva a poté je provedeno pojmové vymezení trestního práva procesního.
V kapitole druhé jsem se věnovala vzájemnému vztahu mezi českým právním řádem a právem kanonickým, abych poukázala na to, jak tyto dva právní systému spolu kooperují a jak se navzájem uznávají. Kapitola třetí se věnuje platné právní úpravě obou právních systémů, tedy jak CIC 1983 tak i Trestnímu řádu, jejich vývoji a vnitřnímu členění. Kapitola čtvrtá tvoří meritorní část práce, je věnována principům obou trestních řízení a jejich vzájemnému porovnání. Principy jsou za sebou systematicky řazeny podle toho, jak jsou za sebou řazeny podle odstavců v § 2 Trestního řádu. Každému principu trestního řízení uvedenému v § 2 byla věnována zvláštní pozornost, a to jak z pohledu Trestního řádu, tak i z pohledu Kodexu kanonického práva. CIC 1983 však neupravuje principy trestního řízení v jednom kánonu, jako je tomu v Trestním řádu, navíc na trestní řízení kanonické se subsidiárně použijí kánony soudního a mimosoudního řízení takže bylo třeba seznámit se podrobně i s těmito kánony a použít je. U každého principu je tedy uvedeno, jakým způsobem je upravují Trestní řád a CIC 1983 a následně shrnutí, jak se tyto úpravy od sebe liší a v čem se naopak shodují.

V rámci zpracování své práce jsem došla k závěru, že trestní řízení kanonické je založeno více méně na stejných principech jako trestní řízení sekulární. Je ovšem nutné uvést odlišnosti v zásadách těchto dvou procesních práv založených především v zásadách písemnosti a ústnosti, veřejnosti a neveřejnosti a v úpravě zásady spolupráce se zájmovými sdruženími. To jsou nejvýraznější rozdíly v zásadách těchto řízení. V trestním řízení sekulárním se uplatňují zásady ústnosti,

veřejnosti a zásada spolupráce se zájmovými sdruženími, zatímco v trestním řízení kanonickém se uplatňují zásady písemnosti, neveřejnosti a se zájmovými sdruženími se v kanonickém trestním řízení nespolupracuje. To ovšem neznamená, že by se v trestním řízení kanonickém žádný z úkonů nekonal ústně a zase naopak, že v trestním řízení sekulárním se všechny úkony činí ústně a že se v trestním řízení sekulárním nemůže konat neveřejné řízení. Tak tomu není.

Kromě tedy těchto tří zásad, zásady ústnosti, veřejnosti a spolupráce se zájmovými sdruženími se principy českého trestního řízení více méně shodují s principy trestního řízení kanonického.

7. RESUME

My thesis was elaborated on the theme „*Comparison principles and institutes of canon law with criminal procedural law.“*

The main notion of this work is compare two different legal systems, compare the contemporary Czech criminal procedural law adaptation with the Canonical adaptations, as amended by valid CIC 1983.

The main emphasis was put in my thesis on a comparison of basic principles of two the legal system and finding differences by which these criminal proceedings are different.

In my thesis principles are sorted sequentially according to the principles filed in the Criminal Procedure Code. The principles are explained under the Criminal Procedure Code and by CODEX IURIS CACNONICI 1983. Following the principles of mutually compared.

I reached the conclusion that the two legal systems are based on almost the same principles of judical proceedings in the kontext of my thesis. Different legislativ is only the principle of oral proceedings, the principle of public and principle of cooperation with interest groups.

8. POUŽITÁ LITERATURA

8.1. Prameny

Kodex kanonického práva, Praha, ZVON, 1994

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (Trestní řád)

Zákon č. 141/1961 Sb *.,Trestní řád: komentář*. 7. Vydání

8.2. Literatura

CÍSAŘOVÁ, Dagmar. *Trestní právo procesní*. 4. aktualiz. a přeprac. vyd. Praha: Linde, 2006

BEAL, John P., CORIDEN, James, GREEN, Zhomas J. (eds), *New Commentary on the Code of Canon Law*, New York:Paulist Press, 2000

HRDINA, Ignác Antonín. *Kanonické právo: dějiny pramenů, teorie, platné právo*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011

TRETERA Jiří Rajmund:Konfesní právo a církevní právo, nakl. Jan Krigl, 1997

8.3. Časopisecká a elektronická publikace

ERDÖ, Peter: *Problémy s morálnou istotou v procese manželskej nulity*, Časopis Tribunál, 1/2002, dostupné z: http://tribunal.kapitula.sk/2002-1/problemy.htm

HAKL, Aleš: *Otázka biskupů a kněží FSSPX v dnešní církvi*, dostupné z: http://www.fsspx.cz/pah_jurisdikce.pdf

DUDA, Ján:Trestní kanonické právo, časopis Tribunál, dostupné z http://tribunal.kapitula.sk/2006-1/trestne.htm

LISTL, Joseph: Základy současných vztahů mezi státem a církví v moderních západních demokraciích, REVUE církevního práva 4 2/1996, dostupné z : http://spcp.prf.cuni.cz/1-10/3-4-5-96.htm#4

KAŠNÝ J.:Advokát v kanonických řízeních, Revue církevního práva, 2001, č. 18 1/01, dostupné z: http://spcp.prf.cuni.cz/15-20/18-kasn.htm